

Afdelingsdrukwerk
Imker in beklaagdenbank

Sachembijen
Internationaal

Kunstraat gieten
Afscheid

*bijen*houden

maart 2008

Nederlandse BijenhoudersVereniging

Van de redactie

Op 2 februari, koninginnenteeltdag 2008, luisterde in Utrecht een volle collegezaal naar een zestal sprekers. Professor Moritz van de Wittenberg universiteit presenteerde de eerste resultaten van een Europees onderzoek naar bijen en biodiversiteit. De boeiende presentatie bevestigde mijn idee dat met name in Europa de honingbij zonder imkers verdwenen zou zijn, maar dat tegelijkertijd de handelingen aan en het verslepen van bijenvolken en koninginnen door imkers het verdwijnen in de hand werkt. Romeé van der Zee bevestigde dit in haar presentatie van resultaten van onderzoek naar *Nosema ceranae* op Terschelling. Koninginnenteelt was het onderwerp van de drie sprekers die aandacht vroegen voor de teelt van Buckfastbijen, de Vereniging van carnica-imkers en de Stichting De Duurzame Bij. Vooral de activiteiten van de laatste trekken de aandacht: in samenwerking met imkers wordt een grootschalig project gestart met als doel bijenvolken te selecteren die kunnen omgaan met de varroamijt en met misschien wel andere plagen. Interessant is vooral de aanpak: op de eerste plaats is de medewerking van diverse individuele wetenschappers (Job van Praagh, Romée van der Zee en Hayo Velthuis) opvallend. Op de tweede plaats is het grote aantal van 240 bijenvolken verdeeld over 24 bijenstanden dat bij het onderzoek zal betrokken worden, in het oog springend. Bijenvolken die nu nog bij u in de stal staan, kunnen ook meedoen aan dit onderzoek. In het aprilnummer leest u hier meer over. Ik denk dat de imkers die niet of in mindere mate de varroamijt bestrijden zich aangesproken zullen voelen.

Marleen Boerjan.

Inhoud

Website <i>Frank Moens</i>	3
Vervaardigen van honingetiket of afdelingsfolder	
Bijenhouden <i>Peter Elshout</i>	4
"Ra, ra: het valt uit de lucht; wat is het?"	
Imkerervaringen <i>Frans Gielen</i>	5
Op één na belangrijkste periode in zorg voor bijenvolken	
Bijenhouden <i>Peter Elshout</i>	6
De imker in het beklagdenbankje	
Solitaire bijen <i>Pieter van Breugel</i>	8
Sachembijen: lange tongen, diepe bloemen	
Van imker tot imker <i>Ko Zoet</i>	10
Berthus Padberg vertelt (6 slot) <i>Ton Thissen</i>	11
Bijenhouden <i>Kees van Heemert</i>	12
Met gemak en met plezier imkeren	
Prakkiseren en praktiseren <i>Astrid Schoots en Mari van Iersel</i>	14
Zelf kunstraat gieten	
Buitensnippers <i>Astrid Schoots</i>	16
Uit de imkergemeenschap <i>Astrid Schoots</i>	17
100 Jaar afdeling Nietap	
Uit de imkergemeenschap	18
25 jaar Bijkersgilde <i>Hans Wondergem en Jos Liebens</i>	
Jubilarissen Helmond <i>Klaas Sluiman</i>	
Bijschrift	19
Afscheid <i>Jos Plaizier, voorzitter NBV</i>	
NBV-pagina's	21
Algemene Ledenvergadering NBV 5 april	

Colofon

Bijenhouden, maandblad voor bijenhouders
Jaargang 2, nummer 3, maart 2008 ISSN 0926-3357.
Uitgegeven door de NBV. Verschijnt 11 keer per jaar omstreeks de 15e van de maand (in juli en augustus verschijnt één nummer) in een oplage van 6.300 ex.
Hoofdredacteur
mw. M.L. Boerjan
Redactie
O. Bakker, P. Elshout, M.J. van Iersel, H.A.T. van der Scheer, mw. A. Schoots, T. Thissen
Vaste medewerkers
P. van Breugel, F. Gielen, B. Jansen Venneboer, mw. N. de Jong, H. Oude Essink, en K. Zoet
Redactie & administratie
mw. M.J.E.M. Canters (secretaris), PB 90, 6720 AB Bennekom, t 0317 42 24 22 f 0317 42 41 80 e redactie@bijenhouders.nl
bankrekening 53.90.42.897 ABN-AMRO, t.n.v. Bijenhouden .
Tarieven voor handelsadvertenties op aanvraag bij de redactie
Niet-commerciële advertenties in 'Vraag en aanbod' € 10, per 20 woorden, elk extra woord € 0,25. Betaling bij opgave.
Alle in Bijenhouden gepubliceerde meningen en inzichten blijven voor rekening van de auteurs. De redactie houdt zich het recht voor de bijdragen in te korten of te redigeren.
Overname van artikelen en illustraties alleen met voorafgaande toestemming van de redactie en met bronvermelding.
Kopij, opgave en betaling van advertenties moeten uiterlijk acht weken vóór de datum van verschijning aan de redactiesecretaris worden opgestuurd. Tekst bij voorkeur via e-mail insturen. Zo mogelijk met foto's of dia's (indien digitaal tenminste 300 dpi op te gebruiken formaat). Afdelingen die een cursus organiseren worden verzocht hierover beknopte informatie aan de redactiesecretaris te sturen.
Vormgeving en opmaak Grafisch Atelier Wageningen
Druk Drukkerij Offset Service, Valkenswaard
Omslagfoto . Vrouwtje nepetabij op phacelia. Pieter van Breugel (zie pagina 8 en 9).

Jaarkleuren

De jaarkleuren zijn als volgt. De jaren eindigend op
0/5: blauw | 1/6: wit | 2/7: geel | 3/8: rood | 4/9: groen

Vervaardigen van honingetiket of afdelingsfolder nu peulenschil

Frank Moens

Wel eens een wervingsfolder voor de lokale vereniging in elkaar zitten prutsen? Of een honingetiket gemaakt en ook vast in honderdvoud de soort honing, houdbaarheid en productiecode erop vermeld? Het gaat lang niet iedereen gemakkelijk af. Er is nu een mogelijkheid via de NBV website, www.bijenhouders.nl, zelf allerlei imkerartikelen van een persoonlijk of verenigings-tintje te voorzien en in een gewenst aantal te laten maken tegen een aantrekkelijke prijs.

In samenwerking met drukkerij De Budelse is er voor imkers een website ingericht waarop allerlei imkerartikelen voor een belangrijk deel al voorgeproduceerd zijn. Je kunt de artikelen zelf compleet maken door op vastgestelde plaatsen teksten en afbeeldingen toe te voegen. Daarmee maak je een eigen honingetiket of een folder met informatie over de eigen bijenstal of die van de lokale afdeling. Zelfs het maken van kleurige posters voor een bijenmarkt, voorzien van tijd en locatie, is nu een fluitje van een cent. Vergelijk de techniek maar met de digitaal in te vullen fotoalbums, kalenders en meer van dat soort artikelen.

Hoe maak ik mijn eigen honingetiket?

In 2006 ontwikkelde het merkenbureau VBAT de huisstijl van de NBV. Een schitterend concept. Allerlei onderdelen waarop de huisstijl van toepassing kon zijn, waren al tot in detail uitgewerkt. De basis van de huisstijl berust op het model voor een honingetiket, dat tevens als zegel voor de honingpot fungeert. Dit etiket is nu voor iedereen beschikbaar en zelf naar wens aan te passen.

Wat moet je doen om een etiket of een ander artikel te produceren? Allereerst contact maken met de website via de link op www.bijenhouders.nl en daarna jezelf registreren. Dat hoeft maar één keer en is nodig om diverse redenen. In de eerste plaats wordt keurig het overzicht van jouw bestellingen bijgehouden en in de tweede plaats blijven beeld en tekst bewaard

die je eerder hebt ge-upload. Dit is dan bij een volgende keer makkelijk opnieuw te gebruiken.

Na het registreren kun je de gegevens invullen op het gewenste product en eventueel een beeld uploaden. Het uiteindelijk resultaat zal per e-mail toegestuurd worden. Wijzigen is mogelijk tot je zelf tevreden bent over het geheel. Na akkoord kom je in de bestelmodule en geef je op wat voor aantal je wilt ontvangen. Honingetiketten voor meer soorten honing tegelijk bestellen is mogelijk, evenals verschillende soorten artikelen. Als laatste van de handelingen volgt het akkoord en krijg je de bestelling enkele dagen later afgeleverd. Makkelijker kan het niet.

Testen en assortiment uitbreiden

Drukkerij De Budelse is gespecialiseerd in allerlei soorten drukwerk waarin je iets van jezelf kunt toevoegen. De website met de beschikbare artikelen is geheel kosteloos voor de NBV ontwikkeld en ter beschikking gesteld. Een bedankje daarvoor is hierbij op zijn plaats. De imkerij en met name de leden van de NBV kunnen nu op een geavanceerde wijze schitterend drukwerk laten maken.

Er zijn nog volop ideeën om het assortiment in de toekomst uit te breiden. Drukwerk is tenslotte niet alleen papier. Er kunnen bijvoorbeeld ook kartonnen geschenkdoozjes gemaakt worden in allerlei soorten en maten, voor bijvoorbeeld honingpotten of waskaarsen. Ook T-shirts met de prachtige teksten in honingletters horen ook tot de mogelijkheden.

Bezoek voor het aanstaande bijenseizoen de website en maak gebruik van de honingetiketten of de wervingsfolder voor de eerstvolgende bijenmarkt of andersoortige presentatie van jouw afdeling. En zijn er wensen vragen of opmerkingen. Laat het weten.

Een mooi bijenjaar!

"Ra, ra: het valt uit de lucht; wat is het?"

Peter Elshout

Op een zaterdagavond einde juli 2002 kreeg ik een telefoontje met de vraag of ik genegen was op zondagmorgen in Geleen een wespennest te komen vernietigen. Men wilde die dag een verjaardagsfeestje houden en men kwam wat laat tot de ontdekking dat het wespennest in de zitkuil een probleem zou zijn. Die zondagmorgen zou ik meer dan één probleem met wespen oplossen.

Het was die zondagmorgen stralend weer en ik werd, voor ik ook maar iets aan de wespen kon doen, verwend met koffie en Limburgse vlaai. Dat ik zelfs op zondagmorgen uitrukke werd zeer gewaardeerd. Op het moment dat ik mijn koffie kreeg, wreef ik onbewust iets van de tafel. Op dat moment kreeg ik een al weken durend probleem van deze mensen te horen. Bijna dagelijks viel er iets uit de lucht. De kleine korrels lagen echt overal, op de grond, op parasols, op tuinstoelen en op de auto's in de directe omgeving van de woning. Als het vervolgens regende werden de korrels plakkerig. Het moest volgens de bewoners wel een uitstoot van de DSM zijn. Het immens grote industrieterrein grensde zo ongeveer aan hun achtertuin. De milieudienst van de gemeente Geleen en onderzoekers van DSM hadden enige dagen geleden monsters van de vermeende uitstoot verzameld en zouden met spoed onderzoeken om welke stof het ging. Wie weet was het spul wel giftig!

Tijdens het verhaal keek ik zo nu en dan naar het intensieve vluchtverkeer vanuit het wespennest in de omvangrijke plantenbak middenin de mooi aangeplante zitkuil.

Ik zag daar iets ongewoons. Zowel de thuiskomende als ook de uitvliegende wespen hadden een prooi in hun kaken. Verwonderd stond ik op om dit vliegverkeer van iets dichterbij te bekijken. Op dat moment schoot ik in de lach en vertelde de geplaagde bewoners dat ze de onderzoekers maandag maar moesten vertellen dat het probleem was opgelost. Bijna alle wespen die uit het gapende gat uit de

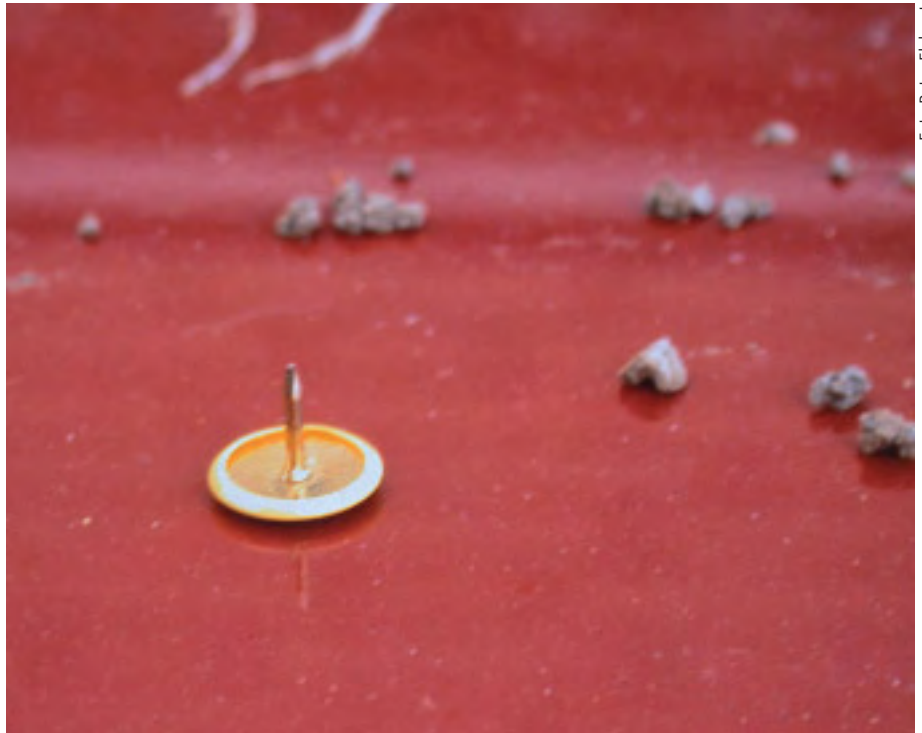

Foto Peter Elshout

De vermeende uitstoot van de DSM op de carrosserie van een auto met een punaise als referentie voor de grootte.

grond kwamen hadden een klodder klei in hun kaken die ze ergens in de omgeving lieten vallen. Dat was soms wel 20 m verder, aan de andere kant van de woning op een daar geparkeerde auto.

Die middag was er tijdens de verjaardag gespreksstof in overvloed en er werd heel wat afgelachen om de vermeende uitstoot van de DSM.

Stof tot nadenken

De vele vermeende (honing)bijenpoepjes op auto's (zie een ander artikel elders in dit nummer) kunnen van heel wat insecten afkomstig zijn. Naast de zanden/of kleikorrels die wespen en grondbijen uitgraven voor nestruimte, vliegt er bij mooi weer een leger insecten door het luchtruim, die zich allemaal ergens in de lucht ontlasten. Heeft u er al eens op gelet hoeveel soorten insecten er in en rond een boom vliegen als deze – ook in letterlijke zin – wordt belaagd door luizen? Van al die insecten hebben alleen de honingbijen een 'baasje', de imker. Gemakshalve fungeert die dus al snel als

zondebok en als hij aansprakelijk wordt gesteld tevens als melkkoe. De DSM in Geleen weet er al jarenlang over mee te praten. Er is kennelijk meer tussen hemel en aarde dan wij klakkeloos plegen aan te nemen.

Imkerervaringen

Frans Gielen

Op één na belangrijkste periode in zorg voor bijenvolken

Er zijn twee belangrijke perioden waarin de imker voor onze bijen een echt verschil kan maken. Allereerst de maanden augustus en september, waarin de winterbijen worden geboren en vetgemest door het volk met hulp van een suikeroplossing-voerende imker. Een tweede belangrijke periode valt rond eind december of begin januari wanneer we moeten proberen de varroamijt een zo hard mogelijke klap toe te brengen. Op grond van adviezen en bevindingen van onder andere PPO-Bijen heb ik ervoor gekozen om mijn volken te behandelen met de oxaalzuurdruppelmethode. Ik los 17,5 gram oxaalzuurkristallen op in 0,5 liter 1:1 verdunde handwarme honingoplossing (PPO-Bijen adviseert een suikeroplossing). Daarvan druppel ik met een 50-milliliter injectiespuit zonder naald 30 tot 40 milliliter over de bijen tussen de raten. Ik moet daarvoor de bovenste bak even afnemen. Indien nodig voorkomt een toefje rook dat de bijen opvliegen. Per volk kost dit niet meer dan een paar minuten. De warme honingoplossing helpt de bijen genoeg energie op te nemen om de verstoring snel weer te boven te komen. De antibacteriële eigenschap van honing helpt hier mogelijk bij, maar daar is (nog) geen wetenschappelijk bewijs voor. Als laatste handeling maak ik de witte plaat van de varroalade schoon, zodat ik na zeven tot tien dagen de gevallen varroamijten kan fotograferen en tellen (zie *Bijenhouden* van oktober 2007 pagina 15). Toen ik in de week voor kerstmis de varroalade bekeek zag ik dat bij vier van mijn tien volken nog condenswater op de lade lag. Deze volken hadden waarschijnlijk nog broed en dan is het nog te vroeg voor de oxaalzuurbehandeling. In voorgaande jaren waren er soms grote verschillen in het aantal gevallen varroa-

mijten, ondanks zo goed mogelijk uitgevoerde mierenzuur- of thymolbehandeling in juli en augustus. Afwachten hoe het dit jaar verloopt.

Bijenhobby als wensenvervuller

Ik heb al jaren de wens gehad om wat preciezer de grillen van het weer te meten en daar mogelijkwerijze lering uit te trekken ten aanzien van mijn activiteiten in de bijenvolken. Het verzoek van de redactie van *Bijenhouden* om dit jaar deze rubriek te schrijven, heeft me over de schreef getrokken: ik heb mezelf een weerstation (TFA-Nexus) cadeau gedaan. Ik kan nu temperatuur, regenval, wind, luchtvochtigheid etcetera bestuderen en proberen een verband te leggen met bijenactiviteiten. Ik wil proberen temperatuur, gevoelstemperatuur, luchtvochtigheid en regenval te vertalen naar bijenvlieguren per dag. Dit soort weergegevens zijn mogelijkwerijze ook van belang voor de effectiviteit van varroabestrijdingstechnieken zoals mierenzuur en thymol, waar verdampings-snelheid een rol speelt. In het komende jaar zal ik U op de hoogte houden van de resultaten.

Honing vloeibaar maken

Omdat honing na het slingeren een tijdje moet staan om alle luchtballen eruit te krijgen, wordt ze meestal een tijd bewaard in bussen of emmers, waarin ze, afhankelijk van de soort, vrij snel zal kristalliseren. De honing moet echter wel weer vloeibaar gemaakt worden om ze later in potten te kunnen doen. Na een aantal jaren proberen heb ik een goedkope en goede oplossing gevonden, die ik met U wil delen. Bij het gemeentelijke afvaldepot heb ik een afgedankte koelkast opgehaald, waarin ik door de wand een gaatje

heb geboord. Daardoorheen heb ik de voedingsspanningkabel van een oud nog werkend strijkijzer getrokken. Om het strijkijzer heb ik een geperforeerde aluminium plaat van 0,5 mm dikte gevouwen op een zodanige manier dat het heet wordende gedeelte van het strijkijzer voor een optimale warmte-uitwisseling goed contact maakt met het aluminium.

Dit geheel hangt onder het metalen rooster dat je vaak vindt in oude koelkasten. Op dit rooster kun je de honingbus of honingemmer plaatsen (zie figuur). Het afregelen van de strijkijzerthermostaat op 40°C moet je doen in een lege koelkast, iets wat een paar weken experimenteren kan kosten. Handig hierbij is een maximum-minimum thermometer, die je in elke tuinwinkel kunt kopen. Het vloeibaar maken van 25 kg honing is nu een fluitje van een cent en kost een dag of vijf.

Wilt u reageren?

Mail dan naar fietsgielen@planet.nl.

De imker in het beklaagdenbankje

Peter Elshout

Eens in de zoveel jaren wordt een imker aangeklaagd voor de misdadingen van zijn bijen. Niet omdat een toevallige passant een steek oploopt maar vanwege schade veroorzaakt door de uitwerpselen van zijn bijen.

Bijen moeten zich ontlasten net als wij en net als onze huisdieren. Bijen doen dat over een periode van meerdere dagen tot zelfs meerdere maanden. Een weliswaar lang tijdsbestek, waarbij echter moet worden aangetekend dat een bijenpoepje aanzienlijk kleiner is dan een appelpitje. Bijenpoep op het trottoir heeft dan ook nog nooit aanleiding gegeven tot een protest. Vallen de poepjes echter op de ruiten van een plantenkas of op het lakwerk van onze 'heilige koe', dan kan het gebeuren dat de imker aansprakelijk wordt gesteld en het proces wordt uitgevochten tot voor de hoogste rechtbank. Rond 1990 was er een slepend proces tussen de Middelbare Tuinbouwschool te Breda annex een educatieve bijenstand, en de eigenaar van een nabijgelegen kassencomplex. De bijen van de school zouden door hun uitwerpselen die ook op de ruiten van het kassencomplex vielen voor lichtverlies en daardoor voor productievermindering zorgen.

Hoge Raad

Een deskundig onderzoek wees uit dat het lichtverlies door bijenpoep op de meest bevuilde ruiten minder dan 0,1 % bedroeg. In een straal van 1,5 km rond het kassencomplex stonden 43(!) bijenvolken, eigendom van verschillende imkers

Deze procedure duurde tot april 1995, waarbij de Hoge Raad alle argumenten ongegrond verklaarde en de geëiste schadevergoeding van de eigenaar van het kassencomplex niet toekende. De HR beargumenteerde de uitspraak met erop te wijzen dat het houden van bijen een positieve functie heeft voor de bestuiving van planten, een bijenstand een educatieve

functie heeft en de door de bijen veroorzaakte verontreiniging slechts een gering deel vormde van de totale vervuiling op de glasplaten van de tuinbouwkassen. Latere gelijksoortige processen, aangespannen door tuinders in de regio Venlo zijn eveneens naar de prullenbak verwezen.

De 'heilige koe'

De recente zaak van een Warffumse imker is de aanleiding tot het schrijven van dit artikel. Bij een vergelijkbare zaak in Landgraaf in 2002, werd ik door de rechtbank in Maastricht gevraagd op te treden als onpartijdig terzake deskundige. Hier heb ik enige ervaring opgedaan. Beide zaken hebben opvallend veel overeenkomsten. De hoofdrolspelers zijn garagehouders die schrikbarende onkosten bij de imker claimen voor het wassen en lakken van de in de buitenlucht geparkeerde auto's. Om de claim te ondersteunen worden buurtbewoners gemobiliseerd en bewerkt om zoveel mogelijke negatieve ervaringen met bijen op papier te zetten. Omdat helaas maar weinig mensen het verschil kennen tussen bijen en wespen krijg je, zeker in een jaar met overlast van wespen, een groot aantal 'deskundigen' die onwaarschijnlijke ervaringen rapporteren.

Overdrijven is een kunst

De garagehouder en zijn medestanders hebben waarschijnlijk internet geraadpleegd om zoveel mogelijk gegevens te verzamelen voor hun bezwaren. Dat al deze 'deskundigen' niet op de hoogte zijn van de biologie van bijen en wespen blijkt wel uit het onderstaande.

- *Twaalf volken met wel 80.000 bijen.*
- *"Rechter stel u eens voor als die uitvliegen! Dat zijn bijna 'n miljoen bijen, levensgevaarlijk!"*
- *Vooral in de maanden juli tot september zijn ze heel lastig*
- *Die rotbijen vreten aan onze druiven en kersen! Zelfs van het vlees op de barbecue zijn ze niet vies! Daarnaast vreten ze ook nog ons houten tuinmeubilair kaal!*

- *Het kinderbadje wordt belaagd door die bijen.*
- *De drinkende bijen op mijn vijver zijn heel agressief, ik heb daarom al de drijfplanten verwijderd!*
- *Onze kinderen kunnen niet meer veilig buitenspelen! Binnen een paar minuten zitten ze vol bulten of worden door die beesten volgepoept!*
- *Gezellig buiten zitten kan niet meer! Ons woongenot wordt ernstig verstoord!*
- *Auto's, parasols, tuinmeubilair, kozijnen, zonneschermen en wasgoed, alles wordt volgepoept.*
- *Bijenpoep, het stinkt verschrikkelijk. De stank gaat niet meer uit de pas gewassen was. Eigenlijk zouden we die beter kunnen weggooien.*

De aanklager, vaak een garagehouder, weet - mogelijk met mooie praatjes - de totaal ondeskundige buurtbewoners te rekruteren. Plots zijn mensen ernstig allergisch voor bijen- en wespensteken. De situatie is zo levensbedreigend dat ze bij een volgende steek kunnen sterven. Hun leven is door de aanwezigheid van de bijen een hel geworden.

Volgens de garagehouder betekent de bijenstand in zijn omgeving een voor hem ongekende financiële aderlating. De auto's worden zó besmeurd met bijenpoep dat het wassen hem wel € 40.000,- per jaar extra kost. Daarnaast wordt de lak door het agressieve spul ernstig aangetast, wat tot waardevermindering leidt van zijn wagenpark. In de zaak tegen de Warffumse imker, waar de garagehouder een monster van 1 à 2 gram korrelige substantie, 'bijenpoep', had verzameld, is vreemd genoeg tot op heden geen onderzoeksrapport verschenen.

Als je als imker in het beklaagdenbankje zit moet je een heel dikke huid hebben bij het horen van zoveel onzin. En dan maar hopen dat de rechter hier doorheen prikt. Als je dan als onpartijdig terzake deskundige kort mag antwoorden op de vragen van de rechter, gelooft de tegen-

partij van de imker niet meer in je onpartijdigheid en laat dit onder protest weten.

Kennis geeft macht

De 'losse flodders' waarmee op de imker wordt geschoten kunnen desondanks hard aankomen, als de imker bij gebrek aan kennis over bijen en wespen geen of onvoldoende verweer heeft.

Het weerleggen van zo'n berg aan onwaarheden moet met korte deskundige antwoorden gebeuren. Rechters kennen gelukkig de streken van de advocatuur. Overdrijven is er één van. In de periode die aan de rechtzaak vooraf gaat, zal de imker zijn advocaat een beknopte cursus over het gedrag van bijen moeten geven. Het inwinnen van informatie over gelijksoortige procedures en het raadplegen van literatuur horen daar ook bij. M.a.w. een klus waar veel tijd en energie in gestoken moet worden. Gelukkig is een rechter niet op zijn achterhoofd gevallen en als hij/zij, aansluitend op het betoog van de schudeisers, kritische vragen stelt, kan een allergiepatiënt opeens geen enkele verklaring of rekening overleggen die verband houdt met zijn levensbedreigende aandoening.

Met de stille trom

Tijdens de zitting kan het er soms iets te heftig aan toegaan. De tegenstanders van de bijen - of zijn het nu wespen ... het doet er voor deze groep niet toe - hebben

gewoon een hekel aan die beestjes. Daar zit je dan als imker tegenover een overmacht van tientallen eisers. De saamhorigheid van zo'n groep kan zo hecht zijn dat de rechter dreigt met onmiddellijke uitzetting uit de rechtzaal. Als hij vervolgens besluit met alle gegadigden de plekken des onheils te bezoeken, wordt een aantal eisers een stuk stiller. De bijenstand in Landgraaf ligt op ca 200 meter afstand en 5 à 7 meter hoger dan de woonwijk van de klagers. Om het bezoek aan de getroffen eisers enigszins structureel te laten verlopen, wordt afgesproken bij de imker thuis (geval Landgraaf) om van daaruit de bijenstand, het garage bedrijf en de andere gedupeerden te bezoeken. In het geval van Landgraaf heeft de garagehouder zich niet meer laten zien. Ook in de zaak tegen de Warffumse imker hoefde het voor sommigen niet meer zo nodig en ze vertrokken met de stille trom. De Warffumse garagehouder weet echter van geen ophouden.

'De rijdende rechter'

Vóór de Maastrichtse rechter een uitspraak deed werden de bijenstand en plaatsen van het delict in Landgraaf bezocht om een duidelijk beeld te krijgen van de vermeende overlast. Daarbij werd er ook op gelet of de ligging van de bijenstand in overeenstemming was met de APV (Algemene Plaatselijke Verordening).

De (vrouwelijke) rechter liep tot vlak bij de vliegplank om de nijvere diertjes te bekijken. Hoewel er onweer in de lucht zat, werd zij noch een van de buurtbewoners belaagd.

Uitspraak

Zowel in de zaak tegen de Landgraafse imker alsook in die van de Warffumse imker oordeelden de rechters ten gunste van de imkers. De klagers werden veroordeeld tot het betalen van de proceskosten. De rechters achten het niet bewezen dat de bijen oorzaak waren van de vermeende schade en overlast. Ook in deze processen benadrukten de rechters het nut van de honingbij als bestuivend insect voor natuur- en cultuurgewassen. Het Warffumse autobedrijf ging niet akkoord met de uitspraak en is in hoger beroep gegaan.

Uitspraken in België en Duitsland

Ook in de ons aangrenzende landen vinden gelijksoortige processen plaats. Op 29 juni 2006 oordeelde een Antwerpse rechter in het voordeel van de imkerij en veroordeelde de eiser, een garagehouder, tot het betalen van de proceskosten. Dit proces nam twee jaar in beslag.

In de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen heeft een proces tussen een imker en een autohandelaar acht jaar geduurd. Betreffende bijenstand ligt op 65 m van het bedrijf. Uit onderzoek door de bioloog André Hamm bleek dat vijf van de in totaal veertig zogenaamde bijenpoepjes mogelijk van bijen afkomstig waren. Een onderzoek van een specialistisch laboratorium wees uit dat de rest met 100% zekerheid echter niet van honingbijen afkomstig waren.

De rechtbank was ervan overtuigd dat honingbijen hun darmen tot 50 m van de stand ledigen. In extreme gevallen kon wel eens een bijenpoepje tot op 80 m gevonden worden, maar dan alleen tijdens de reinigingsvlucht in het voorjaar en na een lange slechtweerperiode. (De bijenstand van de Warffumse imker ligt op ruim 200 m van het garagebedrijf. De dichtstbijzijnde klager woont op ca 60 m afstand)

De aanklager werd veroordeeld tot het betalen van alle proceskosten (zie Deutsches Bienen-Journal 9/2007).

Foto Marleen Boerjan

"De mens vindt glimmende dingen uit, zet die vervolgens buiten en is dan verontwaardigd als er een poepje van een insect op valt".

Sachembijen: lange tongen, diepe bloemen

Pieter van Breugel

Met een beetje geluk kun je op longkruid of op vroegbloeiende dophei zeker in maart, maar tegenwoordig ook al wel eind februari, een hommelachtig behaard bijtje bezig zien, dat schichtig van de ene bloem naar de andere vliegt. Het laat zich vaak maar moeilijk benaderen en gaat er snel vandoor. Met nog meer geluk zie je dat het diertje vlak voor het landen een dikke tong uitsteekt. De kleur van deze bij is gewoonlijk min of meer bleekbruin met soms deels heel donkere beharing. Ze hebben een opvallend geel, wat bultig naar voren stekend aangezicht tussen twee grote ogen. De bij is iets kleiner dan een honingbij, maar veel gedrongener van bouw. Het gaat dan om mannetjes van de gewone sachembij (*Anthophora plumipes*), die inmiddels helemaal niet meer zo gewoon is, maar verspreid over het hele land nog wel kan worden aangetroffen. Het is de vroegste van alle sachembijsoorten en nog steeds wel de meest algemene. Van de andere zeven soorten zijn er vier die zelden gezien worden in ons land. Drie soorten komen wat meer voor, maar ook niet echt vaak.

Sachem betekent indianenopperhoofd. Bij de mannetjes van enkele soorten, waaronder de gewone sachembij, zijn de middelste poten extra lang en uiterst dun en bovendien voorzien van lange haren. Die deden kennelijk denken aan de franjes en kleding van een indianenopperhoofd en

zo zijn de dieren in ons land aan hun naam gekomen. Die lange dunne poten zijn 'vrijpoten'. Als het hun getolereerd wordt om op de rug van een vrouwtje te zitten, steken ze die lange poten ver voor zich uit om daarmee over de kop van het vrouwtje te aaien tijdens het voorspel tot de paring. Zo'n vrouwtje vindt die aandacht en harige stimulans kennelijk zo'n voorwaarde voor haar toegeeflijkheid, dat de mannetjes er tijdens de evolutie min of meer door misvormd zijn geraakt, want met die middelste poten kunnen ze hun eigen gewicht niet meer dragen. Misvormingen van ledematen ten behoeve van het paringsritueel komen vaker voor bij insecten. Tijdens de eigenlijke paringsdaad steken ze de middelste poten omhoog, misschien wel om andere mannetjes af te weren.

Mannetjes op patrouille

Voordat die mannetjes van de gewone sachembij de kans krijgen om een vrouwtje te verschalken zijn ze meestal al enkele weken eerder tevoorschijn gekomen en hebben kansrijke bloemranden gezocht. Daar patrouilleren ze bij zonnig weer de hele dag in de hoop op een succesvolle ontmoeting. Ze vliegen hun banen altijd op dezelfde manier en markeren een aantal punten met lokstoffen. Daarbij jagen ze met hoge snelheid voort, alsof ze er eigenlijk geen geloof meer in hebben dat er nog ooit een vrouwtje zal opduiken. Ze kunnen weken lang eenzelfde gedrag ver-

tonen. Van de gewone sachembij is me bekend dat de mannetjes graag overnachten in holtes, bijvoorbeeld grote boorgangen in nestblokken voor solitaire bijen. Als de zon dan voldoende kracht heeft, komen ze aan de voorkant zitten om de dag in te wijden en vliegen vervolgens al snel naar de dichtstbij staande geschikte nectarplant, zoals rozemarijn, dovenetel of vroege dophei. Daarna zoeken ze weer hun bloemenwijkje op om er op vrouwen te jagen.

Vrouwtjes van sachembijen

De vrouwtjes van de gewone sachembij vliegen vanaf half maart en zijn wat groter dan de mannetjes en bleekbruin tot zwartbruin van kleur. Ook deze hommelachtige diertjes zijn schuw en hebben een enorme tong, die ze tijdens het vliegen plat tegen hun buik slaan. Bij het aanvliegen op een bloem steken ze de tong kort voor de landing uit. Dat is goed te zien als de dieren een reeks bloemen bezoeken en aan uw aanwezigheid gewend zijn. Ze hebben geen grote voorkeur voor bepaalde bloemen. Je kunt ze aantreffen op sierappeltjes, sleutelbloemen, dophei, longkruid, aubriëtia, maar vooral op lipbloemige planten, waarbij dovenetels en rozemarijn zeer geliefd zijn. Bij die diepe bloemen komt de lange tong ook uitstekend van pas. De vrouwtjes paren gewoonlijk maar één keer aan het begin van hun openbare leven, hoewel de mannetjes nog veel verleidingspogingen ondernemen.

Vrouwtje gewone sachembij aanvliegend op sierappel

Vrouwtje gewone sachembij op paarse dovenetel

Vrouwtje gewone sachembij aanvliegend op een klaver

Vrouwetje gewone sachembij aanvliegend op rode spoorbloem

Mannetje gewone sachembij op witte dovenetel

Vrouwetje nepetabij op phacelia

Nestplaats en nestbouw

Bij voorkeur nestelen sachembijen in lemige of lösshoudende grond en dan als het enigszins kan in min of meer steile wanden, wat het aanvliegen vergemakkelijkt. Vroeger gebeurde dat vaak in oude stadsmuren en kerkhofmuren die met kalkmortel waren gemetseld, maar dergelijke mogelijkheden zijn steeds zeldzamer geworden. In ruïnes konden deze bijen ooit met grote aantallen hun nestplaatsen zoeken, zelfs binnen in donkere ruimtes. In ons land is waarschijnlijk het tekort aan geschikte nestplaatsen op veel plaatsen een beperkende factor. Het is echter bekend dat er ook plaatsen zijn waar ze op kale plekken in de vlakke kleigrond nestelen en dan geen steilwand gebruiken. Hun nestkamers zijn wonderlijke van vernuft. Er wordt op een diepte van enkele centimeters een eivormige holte uitgeknaagd, die aan de binnenkant met behulp van meegebracht water vermengd met speeksel wordt glad gestreken. De bij produceert daarna uit haar achterlijf een wasachtige vloeistof die wordt uitgestreken over de binnenkant van de cel. Na uitharden is zo een stevig onderkomen voor het nageslacht gemaakt. Het voedsel voor de larve bestaat uit een zwembadje van nectar op een bodem van stuifmeel. Op de nectar drijft het ei. Hierna wordt de cel zorgvuldig dichtgekleid. Soms vriezen deze cellen na enkele jaren bloot uit lemige steilwanden en dan is hun vorm goed te zien.

Lege nestkamers van de gewone sachembij in leemwand

Andere sachembijen

De gewone sachembij is een dier van het vroege voorjaar. Ook de zwarte sachembij (*Anthophora retusa*) is er vrij vroeg bij maar komt vrijwel alleen nog in Zuid-Limburg voor. Twee andere soorten lijken zich steeds beter thuis te voelen in ons land en rukken vanuit het zuiden op. De nepetabij (*Anthophora quadrimaculata*) is een kleine bij, met een hoge zoemtoon en vliegt graag op kattenkruid (*Nepeta*). Ook de andoornbij (*Anthophora furcata*) doet het niet slecht en is te vinden op bloemen van andoorns, waaronder stinkende ballote en bosandoorn, maar ook op slangenkruid.

Parasieten

De gewone sachembij kent een koekeksbij als parasiet. Het is de bruine rouwbij (*Melecta albifrons*), die het steeds moeilijker krijgt, omdat hun waarden bijen in aantal teruglopen en niet vaak meer in grote aantallen bij elkaar worden aangetroffen. De verschijning is wel opvallend door een wat hoge rug en bruingele vlekken. Meestal wordt deze soort aangetroffen in de directe omgeving van de nestplaatsen van de gewone sachembij.

Er is ook een kever, die zich gespecialiseerd heeft op het parasiteren in de nesten van sachembijen. Deze zeldzame soort is onlangs weer in behoorlijke aantallen in Zuid-Limburg aangetroffen. Het betreft de pelsbijenoliekever *Sitaris muralis*. Met een lengte van 7 tot 15 mm is het een vrij kleine soort met donkere dekschilden die

aan de voorkant wat gelig zijn en naar achter toe opvallend versmald uitlopen. Deze kever verschijnt vanaf juli en legt dan eieren op plaatsen die kansrijk zijn voor met name gewone sachembijen. De larven komen al snel uit en verschuilen zich tot in het voorjaar. Dan klimmen ze op juist gelande bijen en laten zich zo meenemen naar het nest waar ze zich voeden met de voedselvoorraad, om in de zomer een nieuwe generatie te laten verschijnen. Keverspecialisten hebben grote belangstelling voor deze soort, omdat het er in ons land iets beter mee lijkt te gaan de laatste tijd. Daarom is het zinvol om het te melden als u deze kevers waarneemt. Dat geldt overigens ook voor de bruine rouwbij.

Hulp en meldingen

Het kan helpen om steilwanden aan te leggen in omgevingen waar geschikt voedsel is voor sachembijen. Met name leemachtige voegen tussen stenen of dakpannen, maar zeker hele leemwanden lokken op den duur bewoning van sachembijen en ook de van hen afhankelijke dieren. Het is vaak wel een kwestie van lange adem, maar dat maakt de ontdekking van deze soorten in de eigen omgeving nou juist tot een sensationele en onvergetelijke beleving.

Mannetje gewone sachembij bij het ontwaken

Mannetje gewone sachembij op rozemarijn

van imkertot imker

Ko Zoet

Door de bril van Vader Cats

"In de lente vallen de biën door honger op wolven melk, olm boomen en andere ongezonde bloemen, waer door zy den buykloop krygen, en met hoopen sterven. De remedie daertegen is, dat zy dan offen (ossen KZ) of menschen pis in een potjen in den korf krygen, of dat men hun kernen van granaet appelen stoot, en met wyn besprengt, geeft, of groote rozynen, met manna, insgelyks met wyn besprengt, voor legt. Men behoort alle de wolven melk, die men vind, zelfs tot de wortelen toe, uyt te trekken, en weg te werpen."

De wereldreis van de varroamijt

"Varroa jacobsoni zal de geschiedenis ingaan als de grootste bijenplaag van deze eeuw" schreef Joop Beetsma in de Imkerencyclopedie anno 1987. De *Nosema ceranae* lijkt die eer althans voorlopig voor deze eeuw op te strijken. In beide gevallen speelt de *Apis cerana* een rol. Het woongebied van deze bij strekt zich uit van Zuidoost-Azië tot Aziatisch Rusland noord van Wladiwostok in de provincie Primorsky. De varroamijt en de *Apis cerana* leven al heel lang samen. In de beginfase van hun samenzijn zullen veel Ceranavolken het loodje hebben gelegd. Door natuurlijke selectie ontstond op den duur een status-quo. Na het in gebruik nemen van de Transsiberische spoorlijn eind negentiende eeuw vestigden zich boeren uit de Oekraïne in het verre oosten en namen bijenvolken mee. Dat was de westerse honingbij *Apis mellifera*. De geschiedenis herhaalde zich. Ook nu ontstond na verloop van tijd een situatie van evenwicht tussen de mellifera-bijen en de varroamijt. De volken in Primorsky vielen op door de grote hoeveelheid honing die ze verzamelden en de waargenomen varroaresistentie. In de jaren zestig van de vorige eeuw zijn van deze volken koninginnen gekweekt die hun weg vonden naar afnemers in Europees Rusland. Daarmee was ook de varroaverspreiding in gang gezet.

Op zoek naar een oplossing

De melliferavolken waren geen partij voor de varroamijt. De Amerikaanse beroepsimkers konden zelfs nauwelijks voldoende volken leveren voor bestuivingsdoeleinden. Op zoek naar een oplossing kwam de Primorskybij in beeld. Amerikaanse wetenschappers reisden in 1994 af naar Wladiwostok. Samen met Drs. Kuznetsov verbonden aan het Russische Instituut voor Wetenschappen aldaar werd een programma opgesteld om onderzoek te doen naar de veronderstelde varroaresistentie van de Primorskybij.

Het onderzoek

Uit verschillende districten van de provincie Primorsky werden 50 volken geselecteerd. Van deze volken werd in twee achtereenvolgende jaren het percentage varroa-besmetting in werkster- en darrenbroed bijgehouden. Tijdens de proef werden de volken niet behandeld tegen de varroamijt. Omdat voor vergelijkend onderzoek geen bijen vanuit Amerika naar Primorsky vervoerd mochten worden, is in Amerika gelijktijdig eenzelfde onderzoek gestart met lokale volken die in een gelijke uitgangspositie waren gebracht als de Primorskyvolken. Het onderzoek wees uit dat er in het werksterbroed en darrenbroed van de Primorskyvolken veel minder mijten aanwezig waren dan in de geselecteerde Amerikaanse volken. Dit was echter nog geen bewijs dat de Primorskybij een grotere weerstand tegen de varroamijt zou bezitten. Een minder agressieve mijtensoort en andere klimatologische omstandigheden zouden ook een rol kunnen spelen. Om deze factoren uit te sluiten zijn in 1997 honderd Primorskykoninginnen naar Amerika gebracht voor een test met lokale bijenvolken. Het resultaat was ook nu gunstig voor de Primorskyvolken. Van de minst besmette volken werden koninginnen geteeld die in de herfst van 1999 voor de Amerikaanse imkers beschikbaar kwamen.

Blootgesteld aan *Nosema ceranae*

Nog steeds vanwege de vermeende varroaresistentie zijn door de stichting 'De duurzame bij' vanuit Amerika en Duitsland

in 2001 Primorskykoninginnen aangeschaft. De testresultaten zijn hoopgevend.

De Primorskybijen leven al heel lang samen met de *Apis cerana*. Primorskybijen zijn dus ook al heel lang blootgesteld aan de *Nosema ceranae*. Hebben ze tegen deze *Nosema* wellicht een bepaalde mate van resistentie opgebouwd? Na uitgebreid onderzoek door de stichting 'De duurzame bij' volgt de uitspraak: "Het is opvallend dat de Primorskyvolken beduidend minder last hebben van *nosema*". (Bijenhouden april 2007: 12). We mogen aannemen, minder last dan de hier te lande aanwezige volken. Vanaf 2003 is er in ons land her en der een groot verlies van bijenvolken. In Duitsland was daarvan eerder sprake. In Amerika sinds een aantal jaren. Al deze berichten verschijnen een aantal jaren na het in gebruik nemen van Primorskybijen. Het is niet bewezen dat *Nosema ceranae* de oorzaak is van het verdwijnen van de bijen, het is allemaal speculatief. Mocht het wel zo zijn, dan kan door selectieve teelt de Primorskybij de sleutel tot succes worden voor de imkerwereld.

Het weer in maart

Voor de periode 1971-2000 geldt als normaal voor het midden van het land N=114 uren zonneschijn, N=65 millimeter neerslag en een gemiddelde maximumtemperatuur van N=9,6°C.

Jaar	Zon (uren)	Neerslag (mm)	Max. temp °C
2003	++	-	++
2004	++ (151)	-	+
2005	N	-	N
2006	++ (152)	N	- (7,8)
2007	++ (183)	N	++ (12,2)

Geraadpleegd

Iersel, Mari van en Pieterse, Ed; Is de Primorskybij echt resistent tegen de varroamijt?

Bijenhouden 1, 2, 4 (2007)

Crane, Eva; The varroa mite; Beeworld 59: 164(1978)

Rinderer, Th., Victor N Kuznetsov, Robert G Danko, Gary T. Delatte; Potentially Varroa Resistant Honey Bees from Far-Eastern Russia; American Bee Journal 135(11): 746 (1995), 137(11): 787, 139(4): 287, 140(4): 305

Cats, J., Bie-Boek

Berthus Padberg vertelt (6 slot)

Toen imkeren nog heel gewoon was

Aan 's Heren zegen is alles gelegen

Ton Thissen

Om aan accijnsvrije suiker te komen werd in 1912 in café Bolk te Hoogeveen door 26 bijenhouders een imkervereniging opgericht: De Heidebloem. Maarten Vliedstra werd gekozen als voorzitter. Hij zou die functie 29 jaar blijven vervullen. Zijn hoogtepunt beleefde hij in 1919: de vereniging telde toen 153 leden.

Maarten Vliedstra was een diepgelovig, vriendelijk, eerlijk en uiterst betrouwbaar mens. Tot ver na zijn dood werd met veel respect over hem gesproken. Dat deed men ook met betrekking tot een incident, dat hem tot een woede bracht die men bij hem zelfs niet kon veronderstellen. Wat was het geval? Thieme Wolting heeft het mij in 1987 uit de doeken gedaan.

Een dubbele rij

De hei stond nog niet in bloei maar Maarten Vliedstra besloot zijn bijen er alvast naartoe te brengen. Dan kan ik een mooi plekje voor ze uitzoeken, moet hij gedacht hebben. De opgedoekte volken gingen op de kop de boot in voor een tocht van een paar uur naar Nieuw Balinge. Achter een hoge wal en wat struikgewas vond hij een uitstekende plek. Daar werden de korven op een rij gezet. Ook had hij alvast een flink aantal opzetranden (onderzetters) meegenomen voor het geval de honing zou binnenstromen.

Een week later stapte Maarten op de fiets om eens een kijkje te gaan nemen. Wat hij zag deed hem in een laaiende woede ontsteken. Een andere imker had een gelijk aantal korven een paar meter vóór zijn korven neergezet. Hij wilde kennelijk van de vliegbijen van zijn achterbuurman profiteren. Door vervliegning zouden ze meer honing voor hem dan voor hun eigen baas binnenbrengen. Maarten Vliedstra kon zich zo'n gedrag niet voorstellen, temeer omdat het plaatsen van bijenvolken op deze onmetelijke heide geheel vrij was. Hier moest van opzet sprake zijn.

In lichterlaaie fietste hij naar huis. Het was maar goed dat hij die 'collega' niet ter plekke had aangetroffen. Wellicht had hij een ongeluk begaan.

Lubigje – Maartens vrouw – zag direct dat er iets mis was met haar echtgenoot. Even later barstte de bui over 'die gemene kerel' dan ook los. Die dag wilde het werk niet vlotten. En de dagen daarna was Maarten stil en nukkig en sprak met geen woord over zijn bijen op de hei.

Lubigjes vermaning

Veertien dagen later was hij nog niet wezen kijken, terwijl hij de hei in volle bloei wist. Toen vermaande Lubigje hem: hij zou niet zo lang zo boos moeten zijn op een medemens en hij zou zijn bijen niet zo lang aan hun lot moeten overlaten. Het was alsof hij de dominee hoorde. Het kalmeerde hem wel een beetje. Maar op de hei aangekomen en opnieuw geconfronteerd met de dubbele rij korven voelde hij de ergernis weer opkomen. In de aan zekerheid grenzende veronderstelling dat zijn korven weinig of geen

honing bevatten, begon hij een van zijn korven te lichten. Tot zijn grote verbazing bleek die zwaar te zijn: de raten zaten tot onder toe vol met bijen, broed en honing. Er moest nodig een opzetrand onder. Toeval? De tweede korf deed niet voor de eerste onder. Alle korven trouwens niet. Dan moeten de korven van die gemene imker nog zwaarder zijn, dacht hij.

Nou zit een goede imker niet zo gauw aan de korven van een ander. Maar hij kon de verleiding niet weerstaan. Hij lichtte een korf uit de voorste rij: vederlicht. Toen hij die keerde zag hij weinig bijen en bijna geen broed en honing. Toeval? Alle korven bleken licht! Was hier een wonder gebeurd? Had de goede God wat ten kwade was bedoeld ten goede gekeerd? Met grote vreugde en dankbaarheid in zijn hart fietste hij naar huis om het Lubigje te vertellen. Samen hebben zij de Heer gedankt voor deze ommekeer.

De volgende dag zette hij onder al zijn volken soms een, meestal twee en bij uitzondering drie randen. Het werd een van zijn beste honingjaren. Het bleek dus toch echt waar te zijn: aan 's Heren zegen is alles gelegen.

advertentie

NEDERLANDSE SIMPLEX STYROPOR BIJENKAST

De enige echte Nederlandse styroporkast is verkrijgbaar. Hij is gemaakt bij Stehr in Raisdorf en is verkrijgbaar met zowel broedkamer als honingkamer volledig in SIMPLEX maat NEN 1061. (Octrooinummer NL1033172)

Alle maten zijn zodanig dat steeds de bijenruimte 8 mm is, zowel bij de wanden als onder de oortjes van de ramen. De afstandstrippen voor de raampjes zijn verkrijgbaar in 35 mm en 38 mm raatafstand.

Alle onderdelen zijn uitwisselbaar met het Duitse Stehr (Segeberger) programma.

Betere **warmtehuishouding** voor de bijen. Minder **condensvorming**, dus minder **schimmelvorming**. Minder **vocht** in de honing. Minder **voer** nodig voor de winter. Uitstekende **voorjaarsontwikkeling**. Nagenoeg geen **braamraat** meer omdat de kastmaten zijn aangepast aan de Simplex-raampjes.

Verkoopadressen

De Werkbij: Noordelijke Meentsteeg 18 in Rhenen Tel: 0317.612942 mobiel 0625014364 website www.dewerkbij.nl

Het Veluws Honingmagazijn Hofsemolenweg 8 8171 PM Vaassen Tel. 0611950583 website www.honingmagazijn.nl

Dierenspeciaalzaak Anniemall Hoofdweg 67 9939 PC Tjuchem Tel. 0596.533610 mobiel 0622672047

Honingraat- imkerbenodigdheden. Hoogstraat 31 9250 Waasmunster (Oost-Vlaanderen) Belgium Tel. (+32) 494 66 00 94

www.honingraat.eu

Het Honingmagazijn Abt Folkertspad 6 8896 JS Terschelling Hoorn Tel: 0562 448815 mobiel 0651131286 Depot in Harlingen

Een overzicht van een aantal handelingen en technieken

Met gemak en met plezier imkeren

Kees van Heemert

Bijen houdt men voor de honing, voor de bestuiving of omdat men een paar bijenvolken als hobby leuk vindt. Als je als hobbyimker met gemiddeld vijf bijenvolken maar beperkt tijd hebt en het gemak voorop staat, dan is het verstandig om eens kritisch je bedrijfsmethode door te nemen. Een overzicht wordt gegeven van een aantal handelingen en technieken om gemakkelijk en met plezier bijen te (blijven) houden.

Het gaat in dit artikel niet om een bijzondere bedrijfsmethode, maar eerder om een pragmatische benadering van het bijenhouden gericht op het gemak. Tevens is het een reactie op wat men zoal in artikelen en op (<http://www.bijenhouden.nl/forum>) het imkerforum leest, waarbij opvalt dat sommige imkers bijna 24 uur per dag met hun bijen bezig zijn. Dat kan heel animerend zijn, maar het houden van bijen kan net zo leuk zijn als je er minder tijd voor hebt of het gewoon gemakkelijk wilt doen. Het is voor de bijen zelf ook beter om je handelingen in het bijenvolk te beperken. Ik denk dat goed imkeren vooral afhangt van het doen van juiste handelingen op het juiste moment in relatie tot het seizoen en het weer. Het is daarbij een uitdaging om de benodigde handelingen slim uit te voeren, met het gebruik van de juiste imkerspullen en met een goed inzicht in de biologie van de bijen.

Materialen en methoden

Kunststofkasten. Ik vind het grote voordeel van het gebruik van kunststofkasten (Segeberger) dat ze licht van gewicht en duurzaam zijn en een goede isolatie geven (zie ook het artikel in *Bijenhouden* van Velthuis en Charpentier van februari 2007). De kasten, met 11 ramen, bieden de mogelijkheid om sterk groeiende volken voldoende ruimte te geven. Dat geldt ook voor Buckfastvolken. Verder is voor de senior imker en onze vrouwelijke collega's het gewicht van de kast een belangrijke factor,

zeker als je volle bakken met honing moet tillen. Met lichter materiaal kun je het imkeren langer volhouden.

Alleen maar broedbakken gebruiken.

Honingbakken zijn kleiner dan broedbakken en ze zijn voor het verzamelen van honing niet echt nodig. Ik gebruik dus één type (broed)bak en in de zomertijd zijn er drie bakken per volk in gebruik als de volken zich normaal ontwikkelen. Een varroa-bodem gebruik ik niet.

Eén type (broed)raam. Een logisch gevolg van het gebruik van één type (broed)bak.

Raampjes met vaste spijlen. Het gebruik van raampjes met drie verticale vaste spijltjes (dikte 1.8 mm) van ijzer is zeer handig omdat je dan geen indraadspullen meer nodig hebt (zie foto). Het is een eenmalige klus om ze te maken. Ik smelt de kunstraat simpel op de spijltjes nadat de spijltjes boven een gaspits van het fornuis even zijn verhit.

Afstandsrepen. Spreekt haast vanzelf. Blikjes behoren tot het verleden.

Kastbanden. Eén universeel type, lang genoeg voor drie bakken. Ik laat ze om de kast zitten om te voorkomen dat de deksels door een storm wegwaaien.

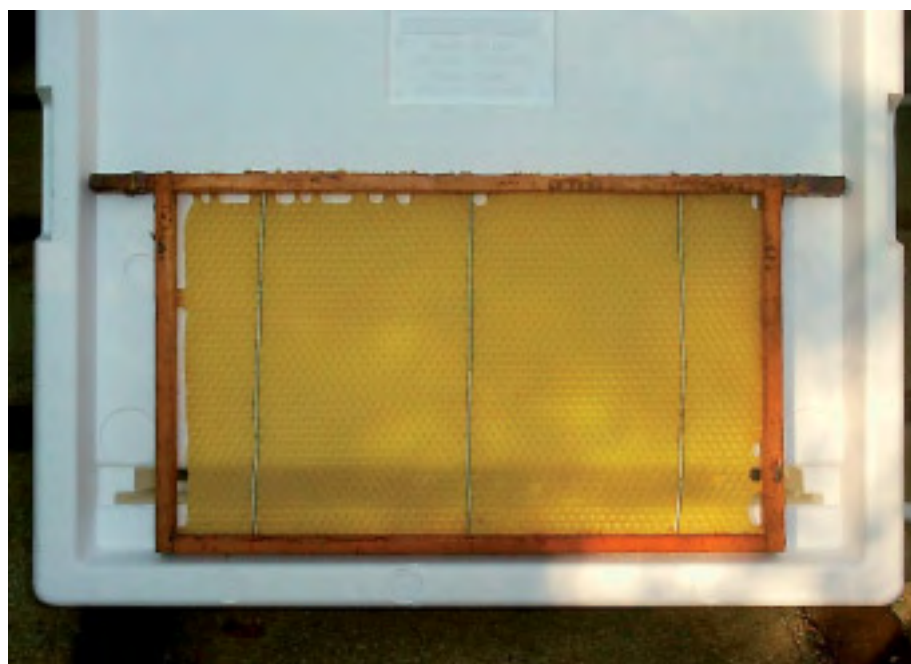
Rookwaar voor de beroker. Ik gebruik alleen maar kruidenmix en geen tabak. Voor afnemen van honing is tabak uit den boze vanwege de nicotine.

Inwinteren. Suiker voor het inwinteren koop ik als kant en klare oplossing in de bekende tankjes van 14 kg. Het is gemakkelijk en kost maar iets meer dan het zelf suiker oplossen.

Grote voerbak. In plaats van de kleine tweeliter voerbakjes is het gebruik van grote voerbakken makkelijker. Anders moet je wel zeven keer naar de kasten om bij te vullen. Vooral een voordeel als de kasten niet bij huis staan.

Koninginnenrooster. Ik gebruik geen koninginnenrooster. Scheelt materiaal en de bijen vinden het prettig. Je neemt alleen die ramen mee om te slingeren waarin geen broed zit. Die zitten vooral bovenin. Als het volk zich goed ontwikkeld heeft, dan zit er in de bovenste (3e bak) haast geen broed en kan je elf volle ramen slingeren.

Bijenras. Vriendelijke bijen hebben de voorkeur. Dus let daarop bij de keuze van het ras of van welke bijenstand de bijen afkomstig zijn. Het is niet alleen een gemak

Het gebruik van raampjes met drie verticale vaste spijltjes (dikte 1.8 mm) van ijzer is zeer handig omdat je dan geen indraadspullen meer nodig hebt.

voor de imker, het werkt vlotter en het is ook prettig voor de buurt. Teel niet verder van lastige volken, maar hang daarin na het doppen breken een raam broed uit vriendelijke volken.

Aantal bijenvolken. Neem niet teveel bijenvolken. Vier tot zes is vaak al genoeg om er plezier aan te beleven. Het moet beheersbaar blijven. Kan je alle honing kwijt als je die ook oogst? Heb je genoeg ruimte voor opslag van reserve kastmateriaal?

Planning werkzaamheden. Het meeste werk kan in het weekend plaatsvinden, mits het weer niet tegenwerkt. Bij het maken van kunstzwermen kan je het beste op een zondag vegers maken en de 2e zaterdag daarna, na 13 dagen, doppen breken. Voor mijn jaarplanning, zie hieronder.

Kasten verplaatsen. Gebruik een steekwagen (luchtbanden) voor moeilijk bereikbare plaatsen. Gemak voor de rug! En je kunt veel alleen af als je collega-imker er niet bij kan zijn.

Honingpotjes. Nieuwe honingpotjes kosten wat, maar het is minder werk om er de honing in af te vullen dan om de oude potjes schoon te maken en te ontdoen van etiketten. Wederom: ik vind het gemakkelijk en het ziet er uniform en netjes uit.

Jaarplanning voor de bijenhouder

1. Half maart (wilgenbloei)

De eerste (voorjaars)inspectie voer ik uit als de temperatuur ongeveer 12°C of daar boven is. Even het volk aan de achterkant optillen voor gewichtsbepaling; kleine volken verenigen.

Koninginnen zoeken, knippen en merken met correctievloeistof (type-ex, één kleur: wit).

Door dit merken en knippen, in die volgorde, in maart te doen kan ik de koningin sneller vinden bij het later maken van de kunstzwerm en wordt de kans op het wegvliegen van een zwerm minimaal. Enkele ramen met kunstraat erbij doen en slechte ramen eruit. Kasten (bodems) simpel merken met een water-vaste stift op een sticker van hard plastic, vastgeprikt met een punaise. Ik gebruik geen kastkaarten maar een notitieblokje. Je hebt de info dan ook thuis bij de hand en je kunt je planning thuis maken.

2. Begin/half april (bloei van paardebloem en fruit)

Als de volken gaan groeien er een bak met gemengd kunstraat en uitgebouwde

raat bovenop zetten. Na ongeveer 14 dagen de volken voor de zekerheid controleren op doppen.

3. Half april/half mei (na de fruitbloei)

In sommige jaren is er na de fruitbloei honing te slingeren. Daarna vegers maken en deze flink bijen geven. Veger eindje verderop zetten. Zorg ervoor dat er een of twee ramen met eitjes in het hoofdvolk achtergebleven zijn. Na 13 dagen doppen breken. Daarna 3-4 weken het volk ongestoord laten.

4. Eind mei tot eind juni

Als er doppen zijn, deze weghalen ter voorkoming van zwermen. Voor de varroa-bestrijding snijd ik twee- tot driemaal verzegelde stukken darrenraat weg. Bij Segeberger kasten is dat zeer gemakkelijk omdat er door de bijen onderaan de ramen in de onderste bak stroken darrenraat gebouwd worden. Hoofdvolk en veger krijgen er eventueel een bak bij.

5. Eind juni (na de lindebloei)

Als er geslingerd kan worden, haal ik 's ochtends de raten met verzegelde honing eraf en 's avonds worden de lege raten weer teruggeven. Pas op met nieuwe raat, dat je niet te hard slingert, omdat nieuwe raat nog zacht is en kapot kan gaan. De volken ruimte blijven geven voor verdere groei. Eventueel extra bak met uitgebouwde lege ramen erop voor de vakantieperiode.

6. Juli/half augustus (vakantietijd)

Slingereren kan eventueel na de vakantie, afhankelijk van dracht en weer.

7. Half augustus/september

- Start eerste Thymovar behandeling (drie weken)

- Inwinteren (een week)

- Tweede behandeling Thymovar (drie weken)

Voor de herfst breng ik de volken van drie naar twee bakken of van twee naar één bak terug.

8. Oktober tot februari

Vijf maanden rust voor bijen en imker.

Tot slot nog enige tips

Ik vervang een kwart van het ratenbestand per jaar. Dit is met een goede stuifmeelvoorziening de basis voor ziektepreventie.

Vroeg in het voorjaar de bijen stuifmeel van de wilg laten halen als het kan. Ziektepreventie door goede eiwitvoorziening!

Ontsmetten van kasten met ijsazijn blijkt niet nodig. Alleen uitgesneden raampjes met soda ontsmetten.

Door bovenstaande aanpak hebben mijn volken geen nosema en amoëbe.

Niet drijfvoeren in het voorjaar. Bijen bepalen zelf of ze actief moeten worden.

Vegers worden niet bijgevoerd. Wel zorg ik er voor dat er twee of drie ramen met voer in combinatie met broed aanwezig zijn.

Kastruimte geven om het zwermen te beperken. Zwermen zijn een verlies aan bijen en honing, lastig voor de buurt, gedoe en kost tijd.

Oude raat naar het Bijenhuis brengen of eventueel in de bak voor organisch afval.

Honing bewaar ik na het slingeren niet in de emmers, tenzij ik er een koper voor heb. Voor eigen gebruik doe ik de honing in potjes voordat de honing later in de emmer hard wordt. Dat scheelt werk.

Eindresultaat: De imker en de bijen happy, meestal voldoende honing en geen ziekteproblemen.

Apipedia

Ton Thissen

Zeem (honingzeem, zemerij): komt voor in onze Middeleeuwse geschriften. De oorspronkelijke betekenis: taaie massa, dikkige vloeistof.

Raat (honingraat): oorspronkelijk verwant met vlechten, dus vlechtwerk. Het Duitse Wabe lijkt verwant met weven, evenals het Vlaamse wafel.

Bronnen

N. van Wijk, Franck's Etymologisch

Woordenboek

J. de Vries, Etymologisch woordenboek (Aula)

Latijns-Nederlands woordenboek (Aula)

Grieks-Nederlands woordenboek (Prisma)

De vindingrijkheid van de imker

Zelf kunstraat gieten

Astrid Schoots en Mari van Iersel

Veel imkers genieten van de producten die de bijen hen opleveren. Daarvan is honing het gemakkelijkst te winnen en te verwerken. Het zien van een pot eigen honing met een mooi etiket geeft een goed gevoel. Na het slingeren van de honing blijft er zegelwas over, wat ook een prachtig product is. Maar je kunt er niet veel meer mee doen dan omsmelten. Jammer eigenlijk, het is zo'n mooie grondstof om er zelf kunstraat van te maken.

Een tweede, heel belangrijke, reden om van eigen was kunstraat te maken, is het feit dat in de bijenwas de vetoplosbare residuen van varroabestrijdingsmiddelen en gewasbeschermingsmiddelen achterblijven en zich ophopen. De residuen van bestrijdingsmiddelen als Apistan, Perizine en Amitraz blijven in de was achter en kunnen ook in de honing terechtkomen. Zo is tegenwoordig het middel Folbex nog steeds in de kunstraat terug te vinden, terwijl het al geruime tijd niet meer gebruikt wordt. Dat is belastend voor de gezondheid van bijen en van mensen. Wanneer je zelf dergelijke middelen niet gebruikt, kan je toch de residuen van andere imkers in je volken binnenhalen via aangekochte kunstraat.

Zorgvuldig imkeren

Maar ook de bijen brengen ongewenste stoffen in het volk: in de nectargevende bloemen kunnen bestrijdingsmiddelen terecht komen, door ondeskundig gebruik van bijvoorbeeld fruittelers of tuinders. En al die prachtige heide langs de A28 zal ook verre van schoon zijn. Hieraan is helaas weinig te doen, maar je kunt wel het residuenprobleem aanzienlijk verkleinen, door alleen de was van je eigen volken te gebruiken.

Het is duidelijk dat bijenvolken momenteel zwaar onder druk staan. Door de globalisering hebben bijen te maken met de varroamijt en *Nosema apis ceranae*. We weten niet in hoeverre het veranderende klimaat een belasting vormt en welke stoffen uit het milieu een nadelige rol spelen. Het is wel duidelijk, dat het belang-

rijker is dan vroeger om zo zorgvuldig mogelijk te imkeren. De bijen veel zelf laten bouwen hoort daar ook bij. Dat kan heel goed zonder kunstraat, met alleen een hoekig latje of een voorbouwstrookje¹. Wanneer je echter meer controle wilt houden op de raatontwikkeling kan je de bijen kunstraat geven, maar dan wel kunstraat waarvan de (schone) herkomst bekend is.

Dat lukt niet van het ene op het andere moment. Wanneer je met een 'schone lei' wilt beginnen, kun je de oude raten in de omschakelingsstijd verwerken tot kaarsen; voor kunstraat kan het beste begonnen worden met was die afkomstig is van natuurbouw en ontzegelwas.

Een eigen raatpers

Het zelf gieten van kunstraat is voor veel imkers een moeilijk bereikbaar ideaal. Want meer dan € 800,- is een hoog bedrag om neer te tellen voor een watergekoelde kunstraatgietsvorm, zelfs wanneer je het gemeenschappelijk met de plaatselijke vereniging aanschaft. Een tweedehands versie vinden of met zelfmaakproducten aan de gang gaan wil ook niet altijd vlotten. Daarom wil ik graag wat verdiende reclame maken voor een Duits imkerbedrijfje², dat al een aantal jaren prima niet-gekoelde persjes maakt en per post verstuurt. De persjes zijn zeer eenvoudig maar doeltreffend, en worden verkocht voor gemiddeld € 160,- afhankelijk van de raammaat. De gietmalvlakken zijn van siliconenrubber (duurzaam, zelfloslatend, levensmiddelenveilig, elastisch) die door en door vastzitten in twee geperforeerde platen van hoogwaardig 'zichtbeton'. De platen worden met een roestvrij pianoscharnier bijeengehouden. Het mooie van deze constructie is, dat de gietmal massief en stevig vastzit. En niet als een dun velletje op de platen is geplakt wat dan vroeg of laat zal loslaten, terwijl siliconen zich slecht laat lijmen! Bovenop zit een handvat, aan de voorkant een aluminiumstrook om de wasranden langs af te snijden, verder niets. Om aan de vraag tegemoet te komen levert dit bedrijfje ook gietvormen in kleinere celdoorsneden: naast de gebruikelijke 5,4 mm is ook 5,1 en 4,9 mm

Kunstraatpers in wasopvangbak; verwarmen van de was au-bain-marie en het resultaat.

Door zo snel mogelijk de hele oppervlakte te bedekken, vermindert de kans op breuklijnen.

mogelijk. Om de rondom weglappende was op te vangen heb ik het geheel op twee latjes in een oude ovenlade gezet, maar een gewone krat voldoet ook prima.

Was smelten

Als de was eenmaal gezuiverd³ is kan hij gebruikt worden voor het gieten van kunstraat. Met dat gieten ben je wel even bezig, maar het eindproduct is fantastisch: geurige lichtgele vellen kunstraat. Na het werk de stapel een avond in de huiskamer laten liggen betekent een hele avond genieten van die heerlijke geur van zuivere was. Ook geeft het een goed gevoel om aan de bijen ramen te kunnen geven met vellen kunstraat uit eigen wasgieterij.

Kunstraat gieten is een leuk karwei. Je moet er even wat ervaring in krijgen. Hoe houd ik de was op de goede temperatuur? Wat is de goede temperatuur? Hoeveel was moet ik uitgieten om een mooie raat te krijgen en niet teveel wegstromende was? Gelukkig is een mislukte kunstraat geen verlies aan materiaal, je kunt het direct weer omsmelten.

De was kan het best vloeibaar gemaakt worden au bain marie: een waspannetje in een grote waterpan hangen en het water tegen de kook aan houden. Een ketel met thermostaat is ook heel mooi: instellen op 90°C. Als de temperatuur te hoog is, vloeit de was bij het gieten te veel uit en kan de kunstraat te dun worden; is de temperatuur te laag, dan wordt de kunstraat te dik. Voor het bijenvolk is dat geen probleem, maar het kost erg veel was. Je kunt ook behoorlijke dikteverschillen krijgen door na het dichtklappen minder of steviger aan te drukken, en door meer of minder was te gebruiken. Met wat experimenteren wordt spoedig duidelijk wat het beste werkt.

Was neemt temperaturen langzaam op en daarom duurt het smelten lang. Ik gebruik daarom bij het gieten twee pannen met was. Eén pan voor de gietwas, de andere pan om alvast een voorraad te smelten.

Gieten, lossen

Hoe gaat het in zijn werk? Je giet de was op de mal en klappt de bovenplaat dicht. De overtollige was stroomt vooral aan de voorkant eruit in de opvangbak. Even wachten totdat de bovenplaat zich makkelijk laat lostrekken en voilà, een prachtig glanzend plaatje met fijn reliëf. Dan voorzichtig bij de randen pakken en de kunstraat komt al los van de mal. Op maat snijden, klaar.

Bij een mal van siliconen is geen losmiddel nodig om de

kunstraat los te halen van de gietvorm. Maar waar de was met andere materialen in aanraking komt, bijvoorbeeld de randen van de mal of de opvangbak, kun je eventueel wel wat losmiddel gebruiken. Een goed losmiddel is water met wat afwasmiddel en eventueel wat honing of suiker. Ik heb de indruk dat de verhoudingen van deze drie producten weinig belangrijk zijn.

Koelen

Met een gekoelde pers kan je aanzienlijk sneller werken dan met een niet-gekoelde raatpers. (Het bedrijfje levert tegenwoordig ook watergekoelde persjes). In het begin duurt het maar een paar seconden voor je de plaat weer kan optillen. Maar bij een niet-gekoelde pers hoopt de warmte zich snel op en dan kan het wachten wel eens wat lang duren. Je kunt dan ondertussen wat kaarsen dompelen of gieten, maar de afkoeltijd kan ook bekort worden door alleen op de bovenplaat met een plantenspuit wat losmiddel te vernevelen: de kunstraat laat daar dan wat makkelijker los zodat je de bovenplaat eerder kan optillen. Vervolgens koelt de pers met geopende platen sneller af. Vernevel niet teveel water, anders komen er blaasjes of gaatjes in de kunstraat. Er zijn nog vele afkoelvarianties te bedenken, zoals water erover gieten, een koelelement op de geopende plaat leggen, of zelfs de hele pers even onder water dompelen. Je kan ook rustig afwachten: je haalt toch wel zo'n 30 platen per uur.

Breuklijn

Wanneer je de gesmolten was over de mal heen giet, is het mijn ervaring dat je dat in een tamelijk snelle beweging moet doen, en direct ook de hele oppervlakte zoveel mogelijk in een keer moet bedekken met de vloeibare was. Want wanneer ik rustig giet en nog eens een halve pollepel bijtap, krijg ik geheid op dat grensvlak later een breuklijn. Gieten met een smal en langwerpige bakje is een goede oplossing hiervoor. Je kan ook de opgegoten hete was met een afgerond plankje snel over de oppervlakte verdelen.

Literatuur

¹ Over natuurbouw: zie ook Bijenhouden februari 2007, pag.17

² Matthias Rettig, <http://www.imkereibedarf-rettig.de>. Klik op Mittelwandgiesform. In Der Biene/Adiz van januari 2004 wordt deze pers uitgebreid beschreven: <http://www.imkereibedarf-rettig.de/IF-01-20.PDF>

³ Over het zuiveren van was: zie ook Bijenhouden januari 2007, pag.16

Een breuklijn door onevenwichtige wasopgieting.

Eenvoudige maar solide verankering van de siliconen gietmal.

Ook de bij leert 'met rechts'

Gewervelde dieren (en mensen) gebruiken hun linker- en rechteroog doorgaans voor verschillende doeleinden. Meestal is de rechterkant van het gezichtsveld, en daaraan gekoppeld dus de linkerhersen helft, het best toegerust om naar eten te zoeken; de andere kant is ondertussen waakzaam voor de omgeving. Dit onderscheid was nog niet bij insecten aangetoond. Insecten hebben geen hersenhelften maar (in vergelijking betrekkelijk eenvoudige) zenuwknoopen die over het hele lichaam verdeeld zijn. Toch blijkt ook bij de *Apis mellifera* een vorm van functionele asymmetrie op te treden, dus een voorkeur voor één van beide kanten van, in dit geval, gebruik van antennes en ogen.

In 2006 (*P. Letzkus e.a., Current Biology juli 2006*) was al aangetoond dat bijen met hun rechterantenne beter kunnen ruiken: geuren die rechts waren aangeleerd, bleken beter en sneller weer herkend te worden dan wanneer met de linkerantenne was getraind. (In een samenvatting die ik over dit onderzoek tegenkwam, werd de antenne abusievelijk gekoppeld aan de tegenoverliggende hersenhelft, maar dat is dus niet aan de orde bij insecten).

Dezelfde onderzoekers zijn op deze weg verder gegaan en hebben in november 2007 hun nieuwste bevindingen gepresenteerd: ook in het gebruik van de ogen blijkt er wel degelijk voorkeur bij deze bijen, en weer voor rechts. Bij dit onderzoek werd beurtelings het linker- of rechteroog van de bijen bedekt; vervolgens kregen zij een beetje suikerwater, iedere keer wanneer een gele rechthoek vertoond werd. Al heel spoedig staken de bijen vanzelf hun tong uit als zij de gele rechthoek zagen. Deze 'leertaak' verliep een stuk beter bij bijen met een bedekt linkeroog; bij rechtszijdige bedekking verliep de koppeling veel moeizamer. *Pinar Letzkus, ANU Research School of Biological Sciences, in Current Biology 11-07. E. Veerman, Noorderlicht Weblog, 21-11-07.*

Stuifmeel halen op lobo-appelbloesem.

Bijen als remedie tegen verwoesting van voedselakkers?

In de NRC van 9 oktober 2007 werd verslag gedaan van een interessant experiment, waarbij bleek dat Afrikaanse olifanten op de vlucht slaan voor Afrikaanse honingbijen. Voor niemand gaan zij uit de weg, maar bij het horen van het geluid van een zoemende bijenzwerm vluchten zij onmiddellijk.

Britse onderzoekers speelden dit geluid af bij verschillende groepen olifanten. De meeste groepen vluchtten binnen anderhalve minuut, achteromkijkend en met de staart angstig in de lucht geheven. De uitgebreide onderzoeksresultaten staan beschreven in het tijdschrift *Current Biology*.

Omdat olifanten steeds verder in hun leefgebied worden ingeperkt, ontstaan er vaker conflicten met de lokale bevolking: de landbouw breidt zich uit ten koste van de leefgebieden van de olifant en de honger doet de olifanten oprukken naar de voedselakkers. Dit gaat met grote verwoesting gepaard. Het laten horen van bijengezoem zou voor deze verwoesting een oplossing kunnen zijn, waarmee overigens het probleem voor de olifanten nog niet is opgelost.

De onderzoekers kwamen dit op het spoor, toen hen opviel dat olifanten de acaciabomen waarin zich een bijennest bevond, relatief ongemoeid lieten, of dat bijennest nu bewoond was of niet. Ook bij een experiment in Zimbabwe bleek dat olifanten, bij het maken van nieuwe paden door landbouwvelden, juist de bijenkasten omzeilden. Bijen kunnen olifanten bijzonder pijnlijk steken rond de ogen, achter de oren en in de slurf.

Current Biology, Vol. 17, 9-10-07.

NRC, 9 oktober 2007.

Koningin heeft ook invloed op de hoeveelheid darren

Vroeger dacht men dat een bijenkoningin zelfstandig de verhouding tussen werkster- en darreneitjes bepaalde. Later ontstond het inzicht dat juist de werksters dit evenwicht bepalen en ook regulerend optreden met o.a. aangepaste raatbouw en eitjesconsumptie. Uit recent onderzoek blijkt dat de koningin toch ook rechtstreeks de verhouding darren en werksters beïnvloedt.

Bij dit onderzoek werd de legactiviteit van koninginnen die vrije keuze hadden tussen darren- en werksterraat, vergeleken met koninginnen die gedurende vier dagen met een arrestraam op slechts werksterraat werden gehouden. De koninginnen die vrijuit de beschikking hadden over darrencellen, legden later minder onbevuchte 'darreneitjes' dan de koninginnen die enkele dagen in een arrestraam op alleen werksterraat hadden gezeten. Deze gearresteerde koninginnen legden na hun vrijlating drie keer zoveel onbevuchte als bevruchte eitjes en leken hiermee een flinke 'darreninhaalslag' te maken.

Wharton, Dyer, Huang e.a.: Michigan State University, USA. Behavioural Ecology, 14-9-07.

Uit de imkergemeenschap

100 Jaar afdeling Nietap

Geen boek maar een CD

Bouke Scheffer

De afdeling Nietap van de NBV bestond in 2006 honderd jaar. Gebruikelijk bij zo'n 100-jarig jubileum is het maken van een herdenkingsdocument. Wij hebben dat in de vorm van een CD gedaan. Een aanvankelijk onderschatte klus die we tenslotte toch tot een goed einde hebben gebracht.

Het feest vond 14 april 2007 plaats op het gecombineerde volkstuintencomplex van de gemeente Noordenveld waarin de volkstuinvereniging, het IVN en de imkervereniging participeren. Een prachtig complex met veel drachtplanten, een bijenstal, een vlindertuin en voorzien van een gebouw (met kantine) voor vergaderingen, cursussen en materiaalopslag.

Archieven

En dan zijn daar de toespraken. Natuurlijk van onze voorzitter Piet Kamstra. Hij had nogal wat uren in het doorspitten van allerlei archieven gestoken. Wethouder Wolters etaleerde heel wat tegeltjeswijs-

heden over bijen en imkeren en had voor ons de gemeentelijke legpenning en een geschenkbond in petto. Hij gaf ook de start voor onze CD.

De heer Rob Nijman sprak namens het hoofdbestuur en bood een kunstwerk aan in de vorm van een onderkomen voor wilde bijen. Van verschillende kanten werden nog meer cadeaus aangedragen.

Onze voorzitter bedankte eenieder voor de goede woorden en de geschenken en nodigde de tachtig aanwezigen uit voor een hapje/drankje en een bezoek aan de bijenstal en vlindertuin. Wij gaan vol vertrouwen de toekomst tegemoet.
i www.nbv-nietap.nl

Cursief

Rik Oldeven

De grenzen voorbij

In mijn lagere schooltijd - eind jaren 40 van de vorige eeuw – was rood haar een uitzondering. Je werd erom uitgescholden. Nu lees ik dat de roodharigen binnen afzienbare tijd helaas uit ons straatbeeld gaan verdwijnen. De echte roodharigen dan. We gaan er, wat haar betreft, gaandeweg de 21e eeuw donkerder uitzien. Dat heeft te maken met de gestage toeloop sinds de jaren 50 van voornamelijk zwartharige vreemdelingen. Eerst hebben we ze gehaald: we kwamen handen tekort. Vervolgens gedoogd: je kunt die mensen toch niet zo maar de deur uitzetten. Nu zijn we bezig hen te weren, want we willen tenslotte wel overwegend Hollanders blijven. Met het verdwijnen van het rood uit ons nationaal palet lijkt een grens bereikt. Toen we tengevolge van de overgang van de korf naar de kast het zwermen als een last gingen ervaren, haalden we de zwermtrage Carnica's binnen. Toen we een steeds tederder huid begonnen te ontwikkelen, importeerden we de Buckfastbij. De eerste waren grijs, de tweede min of meer geel. Onze Hollandse bij is van huis uit zwart. Zwart is gaandeweg grijszig, gelig geworden. En dat betekent voor nogal wat imkers een grens. Ze verzetten zich tegen de import van vreemde bijen. Ze noemen dat gesleep. Dat zou verboden moeten worden.

Wat zeg je daar nou van? Voor de hand liggend is – menselijk gesproken – de reactie: de wereld is zo klein geworden dat ook een verre vriend een goede buur kan zijn. Fundamenteel kun je aanvoeren: mensen zijn geneigd zoveel mogelijk in al hun behoeften te voorzien. Op korte termijn en uit de directe omgeving als het kan, op langere termijn uit de verste uithoeken van de wereld, als dat moet. Ware volksverhuizingen waren er in het verleden het gevolg van. Bijen hadden en hebben daar ook een handje van. Als ze merken dat hier meer te halen valt dan thuis, hoeven we niet met ze te slepen. Ze komen vanzelf: ze kunnen vliegen. Net als wij trouwens.

25 jaar Bijkersgilde

Een veelbelovende toekomst

Klaas Sluiman

Om de kwaliteit van de honing te bevorderen en het imkeren te stimuleren werd in 1987 het Bijkersgilde opgericht. De Imkervereniging Zuidlaren (Drenthe), die in 2008 haar 115e verjaardag viert, was de initiatiefneemster. Naast deze doelstellingen werd het van groot belang geacht alles te doen om de vriendschapsbanden tussen de gildeleden te bevorderen. De middelen om deze doelen te bereiken werden gezien in het geven van voorlichting en het organiseren van honingkeuringen, w.o. die om het Drentsch Kampioenschap, dat jaarlijks tijdens de Markt van Melk en Honing in Zuidlaren wordt gehouden. En zo gaat dat na 25 jaar nog steeds.

Het Bijkersgilde is niet alleen actief in Zuidlaren. De gildeleden komen met name uit de drie noordelijke provinciën. Dit ziet het Bijkersgilde ook als haar werkterrein. De leden zijn verdeeld in twee groepen, de 'gezellen' en de 'meesters'. De kosten die aan het lidmaatschap zijn verbonden, zijn nihil. De leden zijn echter niet vrijblijvend lid. Men moet ieder jaar deelnemen aan de honingkeuring.

Voor diverse afdelingen van de NBV worden inmiddels honingkeuringen georganiseerd, voorlichtingsavonden gehouden en cursussen gegeven.

Meester

Het Bijkersgilde heeft haar 25e levensjaar energiek afgerond met in november

De deelnemers en examinatoren van de keurmeestersopleiding.

de honingkeuring van de Noordelijke Studiedag in Witteveen en in december 2007 met de cursus Honingkunde in Roden. Tijdens deze cursus zijn elf honingkeurmeesters voor het examen geslaagd. De keurmeesters zijn automatisch 'meester' van het Bijkersgilde.

In 2006 ontving het Bijkersgilde van de Stichting Locale Lekkernijen een donatie van € 500,-, als stimulans voor haar activiteiten. Ook van het Dick Vunderinkfonds van de NBV werd een bijdrage van € 200,- ontvangen en door de groepen Drenthe en Groningen zijn eveneens bijdragen toegezegd (ieder € 100,-). Van dit totaalbedrag werden schildjes en certificaten ontworpen en gedrukt, in full colour; de schildjes zijn lichtecht en bestand tegen weersinvloeden. Ze worden uitgereikt aan de leden van het gilde en kunnen aan de gevel worden bevestigd of tijdens een markt op de marktkraam worden geplaatst. Het lidmaatschap verhoogt de status van de imker. Voor 2008 staan er weer diverse workshops op stapel op het gebied van presentatie, pollenanalyse, raat gieten en honing klaren en een lezing over historisch pollenonderzoek.

Drempel

Kwaliteit staat hoog in het vaandel van het Bijkersgilde. Maar de drempel om toe te kunnen treden is bewust zo laag mogelijk gehouden. Iedereen die de kwaliteit

van zijn honing of honingproduct wil verbeteren is welkom bij het Bijkersgilde. In 2007 werden naast de vele honingsoorten ook honingcakes gekeurd, wat het werk natuurlijk wel aangenamer maakt.

Secretaris/penningmeester is Klaas Sluiman uit Yde (info@drentschgoud.nl), voorzitter is Astrid Reinders uit Peize. Er zijn 67 leden.

Jubilarissen Helmond

Hans Wondergem en Jos Liebens

Op 18 december 2007 werden vier imkers van imkervereniging Helmond e.o. in de Bijenhal in het Warandepark te Helmond verrast met een onderscheiding ter gelegenheid van het feit dat ze 25 jaren of langer lid waren van de NBV (of de juridische voorgangers hiervan). De onderscheiding bestond uit een mooie speld met het logo van de NBV. De heer Willem van Erk, voorzitter van NBV Groep Zuidoost-Brabant, reikte ze uit.

De gedecoreerden zijn v.l.n.r.: Jan Biemans uit Helmond, Ad van Grinsven uit Aarle-Rixtel, Jos Liebens uit Mierlo en Theo Sanders uit St.-Oedenrode.

Nieuw depot Bijenhuis

Voor al uw aankopen kunt u niet alleen in het Bijenhuis in Wageningen terecht maar ook bij bijna dertig depots verspreid in het land. Zie voor de adressen de prijslijst.

Vanaf heden kunt u ook terecht in het depot Vianen, beheerder is Gerrit Plas, Bernhardstraat 29, 4132 XE Vianen.

t en f 0347-32 12 87

e depot-vianen@zoemzoem.nl

i www.zoemzoem.nl

bijschrift

Afscheid

Ik heb er negen jaar lidmaatschap van het Hoofdbestuur van de Nederlandse Bijenhoudersvereniging opzitten, waarvan de laatste zes jaar als voorzitter. Het is genoeg geweest. Ook al omdat de statuten niet toestaan dat een HB lid langer dan negen jaar aanblijft. Dat is een zegen. Voor mij persoonlijk, omdat het afscheid niet gepaard gaat met grote sociale druk om nog maar even aan te blijven. Maar ook voor de vereniging is het een goede zaak dat na zoveel jaren iemand anders de klus overneemt. Iemand met nieuw elan en nieuwe ideeën.

Traditie

Een voorzitter van de NBV bevindt zich in een lange traditie. De voormalige VBBN had een lange geschiedenis en voor de voormalige NCB en LLTB (de fusiepartners) gold hetzelfde.

Het geeft een steun om je opgenomen te voelen in een reeks illustere voorgangers. Dat is ook een last, een extra verantwoordelijkheid gelet op de idealen en inspanningen van je voorgangers. Daar heb je rekening mee te houden en je kunt als het ware niet met een schone lei beginnen.

Fusie

Ik voel dat ik ouder word en dat de verantwoordelijkheid voor de NBV me bij tijd en wijle zwaar valt. Het is dus goed dat ik vertrek en wat anders ga doen. Het is een interessante tijd geweest. Met als de meest in het oog springende verandering de samensmelting van drie landelijke bijenhoudersorganisaties. Ik ben er blij mee dat in deze eerste twee jaren van de NBV een open sfeer is ontstaan, waar bestuurders van groepen en HB met regelmaat

overleggen over het beleid van de NBV en waarbij een realistisch beeld ontstaat van het werk van het HB en van de groepen. De zuringheid in de relatie tussen imkers en het Hoofdbestuur (in het verleden vaak aanwezig) is weg. Ik heb ervoor geijverd dat er een open- en niet-autoritaire sfeer is ontstaan. In de organisatieleer is het bekend dat een centraal, autoritair bestuur bij de achterban leidt tot passiviteit: men wacht op instructies en initiatieven van boven. Een decentraal, open bestuur leidt tot dynamiek. Mensen voelen zich uitgenodigd om met initiatieven en positieve kritiek te komen. Zij kunnen en willen bondgenoot zijn en hun deskundigheid inzetten.

Contacten

In de functie van voorzitter kom je, vooral door de

representatieve taken, vaak in aanraking met imkers uit het hele land. Dan merk je hoeveel aardige maar ook goede imkers er binnen de vereniging zijn. Die contacten en gesprekken zal ik missen.

Mijn wens is dat mijn opvolger, Jan Dommerholt, een even leuke en inspirerende tijd zal hebben als ik meemaakte en dat de NBV gaat uitgroeien tot een stabiele vereniging die een thuishaven vormt voor imkerend Nederland. Het ga u goed!

Jos Plaizier, voorzitter NBV

Algemene Ledenvergadering NBV 5 april

De Algemene Ledenvergadering wordt gehouden op zaterdag 5 april 2008 in het Congresgebouw van het Wageningen Internationaal Congres Centrum (WICC), Lawickse Allee 11 te Wageningen, aanvang 10.00 uur, einde 12.30 uur. Vanaf 09.30 uur ontvangst met koffie.

Agenda

1. Opening door voorzitter dhr. Jos Plaizier.
2. Notulen uitgestelde ALV 27 okt. 2007 *
3. Mededelingen en ingekomen stukken
4. Jaarverslag 2007 *
5. a. Financiële stukken
(Vragen over de financiële jaarstukken dienen uiterlijk 14 dagen vóór de vergadering schriftelijk te worden ingediend bij het secretariaat.)
 1. Bespreking jaarrekening 2007 *
 2. Verslag kascommissie 2007 *
 3. Vaststellen jaarrekening
 4. Decharge verlenen aan het bestuur
- b. (her)benoeming kascommissie
- c. Begroting 2009 *
6. Overdracht voorzittershamer van Jos Plaizier aan Jan Dommerholt
7. Activiteitenplan 2008
8. Verkiezingen hoofdbestuur
- a. De heren Henk Zomerdijk, Nico Rovers en Jack v.d. Dussen zijn aftredend. De heer Henk Zomerdijk stelt zich herkiesbaar. De heer Nico Rovers stelt zich als interim-penningmeester beschikbaar. De heer Jack v.d. Dussen stelt zich niet meer herkiesbaar.
- b. In de vacature Jack v.d. Dussen stelt het bestuur de ALV voor om te benoemen dhr./mw. (kandidaat nog niet bekend).
9. PAUZE met koffie/thee
10. Onderscheidingen
11. Toekenning subsidie Dick Vunderinkfonds
12. Rondvraag. Bij voorkeur vragen schriftelijk indienen tijdens de pauze.
13. Sluiting om 12.30 uur.

Vanaf 12.30 uur wordt u de mogelijkheid geboden de lunch met koffie/thee te gebruiken in het Bijenhuis te Wageningen. Een lunchpakket à €2,70 kunt u reserveren, t 0317-42 24 22, f 0317-42 41 80, e redactie@bijenhouders.nl

In de vergadering van het hoofdbestuur van 10 januari 2008 is besloten om een andere

invulling te geven aan het middagprogramma. U bent gewend dat er 's middags twee lezingen worden gehouden. Deze traditie wordt gestopt. Wel blijft de mogelijkheid de lunch te gebruiken in het Bijenhuis. Hierna kunt u nog blijven praten en contacten leggen met collega-imkers of inkopen doen in de imkershop.

Het argument voor deze verandering is het teruglopend aantal bezoekers voor het middagprogramma en het feit dat we nu op drie locaties in het land studiedagen met lezingen verzorgen. Verder merken we dat de ontmoeting tussen imkers zeer gewaardeerd wordt en dat de middagpauze als te kort wordt ervaren.

**) stukken zijn in te zien bij de secretaris van uw afdeling en te downloaden van de site i www.bijenhouders.nl.*

Route naar Congrescentrum WICC?

adres: Lawickse Allee 11 te Wageningen

Openbaar vervoer

- Vanaf station Arnhem (± 45 min.): buslijn 50, 86s en 88
 - Vanaf station Ede/Wageningen (± 20 min.): buslijn 86s of 88
 - Vanaf station Rhenen (± 10 min.): buslijn 45, 50 en 80
- Vraag naar halte WICC of busstation (3 min. lopen vanaf het WICC).

Met de auto

- Via N225 vanaf Rhenen/Breda (A15), 1e kruispunt met verkeerslichten (links Kortenoordallee, rechts Costerweg, recht door Lawickse Allee), recht oversteken en direct de ventweg aan uw rechterhand nemen, na 200 m parkeerruimte WICC aan uw rechterhand.
- Als u het terrein van het Bijenhuis verlaat gaat u rechtsaf, bij de verkeerslichten rechtdoor (Nijenoordallee). Deze weg volgen tot tweede verkeerslicht (u rijdt tegen het Agrobusinesspark met 'Meteo Consult' aan), linksaf de Kortenoordallee op, doorrijden tot het tweede verkeerslicht (rechtsaf is richting Rhenen). U slaat hier linksaf richting Centrum, meteen de ventweg aan uw rechterhand inrijden, na 200 m parkeerruimte WICC.
- Vanaf Ede (A12) richting Wageningen op het kruispunt (verkeerslichten) Nijenoordallee (links Restaurant 'Het Gesprek') rechtsaf slaan. Zie verdere aanwijzingen hierboven vanaf 'Nijenoordallee'.

- Vanaf Arnhem/Nijmegen: bij het vierde verkeerslicht (u ziet aan de overkant rechts een Shell benzinepomp) linksaf richting centrum en meteen weer rechts.
- a) op het parkeerterrein rechts meteen parkeren (betaald), en volg het voetpad over de gracht naar het WICC of
- b) rijd door en sla de eerste weg rechtsaf, einde weg weer rechts, na ca. 100 m rechts parkeerruimte WICC.

Verslag van de ALV

Algemene Ledenvergadering 27 oktober 2007 gehouden in WICC te Wageningen
Gerda Bogaards

In het openingswoord door onze voorzitter, Jos Plaizier, wordt vermeld dat de nieuwe vlag van de NBV voor €35,95 verkrijgbaar is in het Bijenhuis.

De fraai vormgegeven nieuwe folders zijn van onder de paraplu van de Commissie Communicatie ontstaan: Adrie Hottinga en Piet van Schaik hebben het voortouw genomen, Mari van Iersel en Marleen Boerjan hebben de redactie en vormgeving voor hun rekening genomen. Zij worden specifiek bedankt en in het overleg HB/-Groepen, dat na de ALV zal plaatsvinden, zal hierop verder worden ingegaan. Uit de zaal komt de opmerking dat de foto op Infoblad 1 niet appelleert aan het imkeren met zachttaardige bijen. Het bestuur belooft dat bij de volgende herdruk een andere foto op dit infoblad zal staan.

Jaarrekening

Nico Rovers geeft een toelichting en presentatie bij de jaarrekening 2006. Deze zijn verkrijgbaar bij het secretariaat. Het VBBN-boekjaar liep van oktober tot oktober. Dit moest worden overgezet naar het kalenderjaar. Daarbij kwam dat we een nieuwe (register)accountant, hebben genomen. Dit waren o.a. de oorzaken voor de vertraging van de jaarrekening 2006 en de aanleiding tot een extra ALV. Naar de voorraad is kritisch gekeken. Deze is gedeeltelijk afgeboekt bij de vereniging, omdat op veel materiaal nog VBBN stond. Dit zal tot incidentele kosten leiden omdat nieuw materiaal met NBV erop moet worden aangeschaft.

De vermelde incidentele vordering, de opheffing honingzemerij, is inmiddels ontvangen.

Het grootste deel van de voorzieningen bestaat uit het Reservefonds van de voor-

malige LLTB, bestemd voor de bijenhouderij in Limburg. De rente hiervan komt in onze exploitatie.

De hoogte van ons eigen vermogen is zeer solide.

De omzet van Handel is met 4% gedaald, maar iedere vergelijking loopt mank omdat er nu over 4 kwartalen is gerekend t.o.v. eerst 5 kwartalen. De marge is met 6% gedaald, maar ook afboeking op de voorraad is hieraan debet. De bestuurskosten zijn incidenteel gestegen i.v.m. de fusie. Conclusie: het vooruitzicht voor de vereniging is positief.

De begroting voor 2008 is gebaseerd op een contributie van €33,50, hetgeen een verhoging zou betekenen van €3,-. Het hoofdbestuur heeft besloten de contributie voor 2008 slechts te verhogen met de stijging van het prijsindexcijfer. Afgerond betekent dit een verhoging van €0,50, waarmee de contributie voor 2008 wordt vastgesteld op €31,-. Contributieverhoging is naar Nico's mening niet nodig als we eenmaal uit de incidentele kosten zijn. Promotie blijft belangrijk, want we moeten op onze hoede zijn voor vergrijzing.

Hectisch

Voor de medewerkers van het Bijenhuis was het een hectisch jaar, er is hard gewerkt. Daarom is er behoefte ze in het zonnetje te zetten. Riet Oostendorp krijgt een boeket aangeboden. Riet spreekt namens al haar collega's: "Het personeel heeft de gesprekken waarin hun mening werd gevraagd naar het functioneren van de opvolger van de bedrijfsleider, zeer op prijs gesteld."

Kascommissie

De leden van de kascommissie zijn Ger Linders, Harrie Weijenburg en Jan Mansier. Zij hebben voor de ALV van april 2007 naar de cijfers gekeken, maar hebben het nog een keer overgedaan. Het verslag van de kascie wordt geaccepteerd. Er wordt nu een 4e lid voor de kascie benoemd, zodat op de volgende ALV een van de leden uit de commissie af kan treden en we verzekerd zijn van drie commissieleden. Kees Bos stelt zich ter beschikking en de leden accorderen zijn benoeming met applaus.

Sigis Sparenberg, Achterhoek, vraagt of bekend is wat voor effect promotie door bijv. een voorlichtingsfilm kan hebben. Jos Plaizier antwoordt dat deze discussie al

twee maanden in het HB loopt. We denken er nog over en hebben hierover contact met de Vlaamse collega's. De offertes van de filmmakers liggen er. Waarschijnlijk is een nieuwe film het beste.

Nico: De vereniging streeft geen commercieel doel na. De afdeling handel is de serviceafdeling van de vereniging. De jaarrekening wordt met applaus vastgesteld, evenals de verlening van decharge aan het bestuur.

Rondvraag

In de rondvraag dankt Jan van der Waerd, ANI, voor de uitnodiging en voor de levendige toelichting op de financiën. Het vaarwater is nu wat gladder geworden voor de NBV. De woelige baren laten we achter ons en in naaste toekomst willen we verder gezamenlijk optrekken en zorgen voor een goede promotie van de bijenhouderij. Op zijn beurt dankt Jos Jan voor zijn aardige woorden.

Inbinden maandblad

Om uw maandblad *Bijenhouden* mooi te houden kunt u het laten inbinden. Dan krijgen de jaargangen een donkergroene harde koft met goudkleurige opdruk op de rug. U kunt ook nog jaargangen van het Maandblad BIJEN laten inbinden.

Om kosten te besparen doet de binder het verzoek om alle nietjes te verwijderen. Levert u de maandbladen in mét nietjes, wordt een bedrag voor het verwijderen ervan in rekening gebracht. U heeft voor beide maandbladen de mogelijkheid om per jaargang of per twee jaargangen in te laten binden.

BIJEN: één jaargang: €14,50 of twee jaargangen: €18,-;

Bijenhouden: één jaargang: €18,- of twee jaargangen: €23,-.

Wilt u ervoor zorgen dat uw jaargang(en) vóór 15 april 2008 door ons ontvangen is (zijn)? U kunt deze sturen aan: Secretariaat NBV, t.a.v. Marga Canters, Postbus 90, 6720 AB Bennekom. Afgeven in de winkel óf bijvoorbeeld tijdens de vergadering Groepen/HB op 23 februari 2008 óf tijdens onze Algemene Ledenvergadering op 5 april 2008 mag natuurlijk ook.

Foto van de maand

Bij op een tulp. Foto gemaakt bij imkerij 'De Bruuk' in Groesbeek. Foto ingestuurd door Björn Berendsen uit Wageningen.

Vraag en aanbod

Te koop: bijenvolken, zowel compleet als op raam. Ook verkopen wij alle imker-materialen o.a. honingslingers, bijenkorven en kasten (Red Cedar of vurenhout), nieuw of gebruikt, alle maten kunstraat. Informeer vrijblijvend naar onze speciale prijzen of kijk op: *i* www.dewerkbij.nl of *e* info@dewerkbij.nl. Imkerbedrijf De Werkbij, Rhenen, **t** 0317-61 29 42, **f** 0317-61 41 91, **m** 06-25 01 43 64.

Te koop: bijenvolken met of zonder kast, nieuw model bijenkasten. Alle maten kunstraat, alle imkermaterialen, ook honingverkoop. Openingstijden: zat. of na telefonische afspraak **t** 0485-45 42 76. Imkerdepot Mia v.d. Heijden, Voortsestraat 19, 5454 GR St.Hubert.

Te koop: bijenvolken €70,- per volk. M.van Dam, Oudestraat 64, 5421 WE Gemert, **t** 0492-36 24 68.

Te koop: 8 bijenvolken. H. Raijmakers, Magnoliastraat 10, 5453 LA Langenboom, **t** 0486-43 14 66.

Te koop: 13 bijenvolken in 10-raams kasten, €80,- per stuk. **t** 0318-62 30 59 (Ede).

Te koop: goed uitgewinterde bijenvolken op ramen (zonder kast). L. van Beek, **t** 033-28 64 856 (Woudenberg), *e* lammertvanbeek@wanadoo.nl.

Te koop: prima bijenvolken op raam. T. Egelmeers, Rietvenneweg 1, Boekel, **t** 0492-32 14 48.

Te koop: bijenvolken in korven, kasten of op raam. Tevens nog Twentse honing. Gerrit Exterkate, Irisstraat 56, 7471 AW Goor, **t** 0547-27 34 77.

Te koop: bijenvolken op 8 ramen €80,- per volk. **t** 06-51 76 47 53 (Zaanstad, na 17.00 uur of in het weekend).

Te koop: prima Buckfastbijenvolken, F1 koninginnen 2007. H. Testerink, Lichtenvoordsestraatweg 34, 7121 AD Aalten, **t** 0543-47 18 31.

Te koop: Carnicavolken met koningin 2007 in kast Nederlandse maat g98,- (Spaar-, Simplex-, Dadant of Segebergerkast). Vanaf maart zijn de verzendkosten 2 volken €26,- p.st.; 3 volken €19,- p.st.; 4 volken €15,- p.st. en 5 volken €14,-. Gezondheidsverklaring bijgesloten. Inl.: Api Chevanté, **t** 0049-2671-7837 (Cochem Duitsland).

Te koop: Buckfast F1 bijenvolken. **t** 0599-21 29 34 (Buinen, bij Emmen).

Te koop: Carnica F1 bijenvolken en nog enkele volken met Fo koningin (bevrucht op Wangerooge). A. Staals, **t** 040-28 11 287 (Eindhoven).

Te koop: 10-raams prima zachtaardige raamvaste Carnicavolken F1, zonder bijenkap behandelbaar. J. Gähler, Hemel 39, 5721 HE Asten, **t** 049-36 92 654.

Te koop: Carnica F1 bijenvolken. R. Cox, **m** 06-49 11 11 96 (Castenray L.).

Te koop: vitale bijenvolken Carnica F1 07, met of zonder kast. Joep Verhaegh, **t** 077-39 83 424 (Horst L.).

Te koop: tegen een vriendelijke prijs en bij goede uitwintering: 4 Buckfastvolken in Albertikasten, koninginnen F1 2007. Kasten in prima staat incl. 24 uitgebouwde ramen. D.J. Wassink, Hogeweg 30, 7055 AK Heelweg, **t** 0315-24 24 59.

Te koop vanaf eind mei: jonge Buckfast-koninginnen, deze zijn ook leverbaar op 3 of 6 ramen, levering in volgorde van binnenkomst. Even BIJpraten? Kom dan op zaterdag naar de winkel, de koffie staat klaar. Imkerbedrijf DEVO, Prof.Lorentzstraat 28a, Tilburg, **t** 013-54 20 278, **m** 06-22 24 47 13, *e* info@zoemexpress.nl, *i* www.zoemexpress.nl.

Te koop: heidehoning, €6,-/kg, ook andere soorten te leveren, oogst 2007 **t** 06-42 36 27 83 (Braamt Gld.).

Te koop: balsemienhoning 2007 in emmers van 13 kg. **t** 0497-64 37 31, *e* j.sanders55@chello.nl

Wij kopen uw Nederlandse honing en verkopen alle soorten honing in grote en kleine hoeveelheden. Ook stuifmeel, honingkoek, honingsnoep e.d. Ook zijn wij dé leverancier voor uw markt of braderie! Vraag vrijblijvend onze speciale prijzen of kijk op *i* www.dewerkbij.nl of *e* info@dewerkbij.nl. Imkerbedrijf De Werkbij, Rhenen, **t** 0317-61 29 42, **f** 0317-61 41 91, **m** 06-25 01 43 64.

ProPol Produkten BV, bekend als producent van de bekende Ambrosia Honingwijnen, heeft ook een ruim assortiment apitherapieproducten; crèmes, zeep, snoep etc. die uitermate geschikt zijn voor wederverkoop. Vraag vrijblijvend naar onze prijslijst. Voor informatie: **t** 0229-29 58 48, *e* info@propol.nl, *i* www.propol.nl.

Te koop: Spaarkasten (10-, 7-, 6-, of 3-raams uitvoering). Ook voor losse broed- en honingkamers, daken en bodems. Kijk op *i* www.immenhof.nl. De Immenhof, Voorthuizen, **t** 0342-47 28 37, **m** 06-53 18 20 06.

Te koop: nieuwe Spaarkasten, Simplex-kasten, raampjes à €0,50. Zowel in vuren alsook in Red Cedar, tegen zeer aantrekkelijke prijzen. Luijmes, Terborgseweg 33a, Dinxperlo, **t** 0315-65 16 64.

Te koop gevraagd: gebruikte honing-slinger, 3- of 4-raams, RVS en Carnica bijenvolken. **t** 06-51 06 62 44 of 043-40 92 431 (Eijsden).

Vof het Ielgat. Voor imkermaterialen en bijenproducten. Geopend tijdens het bijenseizoen van di. t/m vr.: 10.00-17.00 uur. Zaterdag gesloten. In het winterseizoen: wo. van 13.00-17.00 uur. Voor actuele info: *i* www.ielgat.nl, **t** 0592-38 93 49.

Het adres in Limburg voor al uw imker-materiaal. Cosmetics, gelee royale, propolis, pollen, bijenwaskaarsen, honingkoek enz. Altijd scherpe aanbiedingen. Open: do. en vr.: 10.00-17.00 uur, za. 10.00-15.00 uur of na tel. afspraak. AN,NE, was- en natuurproducten, Oude Blaarstraat 130b, B-3700 Tongeren (15 min. van Maastricht). **t** 0032-12 74 79 94, *i* www.an-ne.com.

Bezoekerscentrum Imkerij Immenhof. Dit omvat een imkerij, wijngaard, tuinen, expositieruimte met permanente expositie, terras en plantenverkoop. Een uniek en gezellig uitstapje voor uw vereniging, familie of bedrijf. Voor meer info: *i* www.imkerij-immenhof.nl of **t** 024-35 84 543. Gonnien en Marcel Hallmans, Rijksweg 224, Molenhoek/Heumen.

Bijenteeltmuseum SEC De Bankörf. Inkoop van oude imkermaterialen en bijenboeken. Boeken in onze bijenbibliotheek gratis ter inzage, catalogus aanwezig. **t** 0592-38 93 49, *i* www.ielgat.nl.

Thea en Nico Oudhof hopen u dit jaar weer in Zuid-Frankrijk te ontvangen. Als u al in de twintig jaar dat we hier wonen bij ons bent geweest, krijgt u tegen overlegging van een foto hiervan 10% korting op zowel de camping als onze gites. **t** 00-33-46 79 76 172, *i* www.lepioch.com.

Honingmagazijn Terschelling. Te huur rustig gelegen vakantiehuis. Kijk op *i* www.honingmagazijn.nl of bel 0562-44 88 15.

Familieberichten

Op 21 december 2007 is plotseling op 71-jarige leeftijd overleden ons lid

GUUS VAN DAEL.

Van zijn grote hobby's, het opleiden van politiehonden en het omgaan met bijen, genoot hij intens. Het omgaan met en het zijn in de natuur hoorde bij hem. Guus, bedankt voor jouw manier van trouw zijn aan onze vereniging. Wij wensen zijn naaste familie veel sterkte toe met het verwerken van dit verlies.

Bestuur en leden

NBV afdeling St. Ambrosius, Weert

Agenda

Het gehele jaar Weert

Natuur- en Milieucentrum 'De IJzeren Man', Geurtsvenweg 4, is het hele jaar open. Meer informatie en openingstijden zie www.nmcweert.nl. Inl.: t 0495-52 48 93, e info@nmcweert.nl.

14 maart Amstelveen

Algemene vergadering van de Buckfast Belangen Verenigd Regio West in het verenigingsgebouw van de NBV afdeling Amstelland, Langs de Akker 1, a 20.00 uur. Spreker: Gosse van der Velde (Ameland-coördinator). R. de Gooijer, t 0226-45 19 39, i www.rdegooijer01@hetnet.nl.

15, 22 en 29 maart St. Anthonis

Kleinfruitdag van 10.00-16.00 uur bij Imkerij 'Bijendans', Zandkant 11a. Herman Arts vertelt u alles over bemesten, snoeien en onderhouden van kleinfruit zoals aalbessen, frambozen, kruisbessen etc. Tevens verkoop voor particulieren van ziekte-resistente planten. m 06-23 55 33 66.

15 maart Driebergen

BD-imkerdag van 09.00-16.00 uur in 'Kraaybeek'. Zie pag. 7 van het februari-nummer en i www.bijenhouders.nl.

24 maart (2de Paasdag) Schaijk

Bijenmarkt van 10.00-12.00 uur in en rond Café 'De Postduif', Schutsboomstraat. Stands met voorlichting, verkoop imkermateriaal, bijenvolken en -producten. J. van Sunneren, t 0412-45 37 28.

28 maart Ruinen

De traditionele Boeldag bij afdeling Ruinen. In Hotel 'Kuik', Brink 17, a 20.00 uur, zaal open vanaf 18.30 uur. Meldt uw verkoop tijdig aan bij Jan Mansier, t 0522-47 21 52, e mansier@uwnet.nl.

29 maart Etten-Leur

Bijenmarkt met aanbod van bijenvolken, materialen en tuinplanten, 08.30 tot 13.00 uur bij het winkelcentrum (Hof van den Houte). H. Boot, t 06-27 74 69 51, i www.bijenwereld.nl

29 maart en 5 april Doesburg

Verkoop van overtollige, op biologische wijze geteelde en verzorgde fruitbomen, van 09.00-16.00 uur. Stichting Behoud en Bevordering Fruitcultuur (Fructus) uit haar museumtuin. O.a. appel-, peren-, pruimen-, mispel-, kersen-, perzik-, abrikozen-, moerbei-, walnoten- en hazelnotenbomen (hoog- en halfstam, lei- en parasolbomen, struiken. Diverse oude rassen worden aangeboden. m 06-51 26 88 02, e fructus@scarlet.nl.

3 april Baexem

Startbijeenkomst organisatie Floriade 2012 Venlo. Aanvang 20.00 uur in Gemeenschapshuis 'Baexheimerhof', Kerkstraat 1. Het thema van de Floriade is 'Be part of the theatre in nature; get closer to the quality of live'. De NBV zal een stand bemensen. Imkers die belangstelling hebben om mee te werken worden hierbij uitgenodigd. e jslots@gmail.com.

5 april Bornerbroek

Bijenmarkt van 08.00-12.00 uur bij Eetcafé 'Eef', Entersestraat. Verkoop bijenvolken en imkermateriaal, ruilbeurs, korfvlechten, honing proeven, verloting van F1-bevruchte koninginnen (ook te bestellen). G. Alberts, t 0546-81 24 35. Om 12.30 uur bijeenkomst Carnicavereniging Oost-Nederland met lezing. Henk Poort, t 074-29 19 343.

5 april Noordwijkerhout

Bijenwasdag van 11.00-17.00 uur bij 'De Drie Bijen', Pletterij 15. Demonstraties waswining, smelten en reinigen; kunstraat, waspers, bijenboenwas, kaarsen maken, lezing over was. Tentoonstelling 'van boomstam tot kunststofbijenkast', Aandacht voor bijenproject in Zimbabwe. Toegang, parkeren, koffie en honingthee zijn gratis. t 071-40 28 884, m 06-26 72 23 03, e info@dedriebijen.nl, i www.dedriebijen.nl.

5 april Wageningen

Algemene Ledenvergadering van de NBV in het WICC, a 10.00 uur. Zie ook pagina 21 in dit nummer.

12 april Driebergen

Bijen- en Natuurmarkt van 07.00-13.00 uur bij de Zonheuvelschool, Burgemeesterpark 29. Diverse natuur- en milieuorganisaties, verloting, infostand met stereoscopische dia's van bijen en wespen van Hugo de Wijs. Hanneke Claus, t 0343-41 51 33, e jclaus@kabelfoon.nl.

13 april Boxtel

35ste Bijen- en plantenmarkt van 10.00-15.00 uur in park Molenwijk. Verkoop imkermateriaal, demonstratie korfvlechten en bezichtiging verenigingshal 't Raathuis. P. Bressers, t 0411-60 15 95.

16 april Enschede

NBV afd. Enschede houdt i.s.m. groep Overijssel-Oost een avond met als spreker Wim van Grastek: "Omschakelen van gangbaar naar het biologisch imkeren". Aanvang 20.00 uur in Café 'Gerritsen', Voortsweg 109, entree gratis. Frans Huijnen, e f.huijnen@skyaccess.nl.

19 april Dordrecht

Bijen- en Honingmarkt van 10.00-16.00 uur aan de Reeweg Zuid 72b. Leo van der Heijden, t 078-61 22 855, e nbv.dordrecht@kpnplanet.nl.

20 april Someren

(Dracht-)Plantenruilbeurs van 10.30-12.30 uur i.s.m. Groei & Bloei Asten/Someren, in verenigingsgebouw 'De van Gijselshof', Bosrandweg. L.v.d. Bosch, t 0493-49 00 20, e l.bosch11@chello.nl.

27 april Hulst (Clinge)

Planten- en bijenmarkt van 10.30-16.00 uur bij Stichting Tragel, Sterredreef 50 te Clinge. G. Arens, t 0114-31 48 19, e nbv.hulsteo@orange.nl.

30 april Groenlo

Bijenmarkt van 08.00-13.00 uur bij zalencentrum 'Meijer', Ruurloseweg 1. R.ten Have, t 0544-46 31 60.

3 mei Rotterdam

NBV afd. Rotterdam organiseert een Open Dag met als thema 'Meekijken over de schouders van de imker'. In natuurgebied

Vraag & aanbod

Schriftelijke opgave van advertenties
bij de redactiesecretaris, mw. M. Canters,
Postbus 90, 6720 AB Bennekom,
e redactie@bijenhouders.nl.

U krijgt voor de kosten een factuur
toegestuurd, vermeldt daarom uw
adresgegevens in uw opgave. Geen
geld overmaken of overschrijvingsfor-
mulieren opsturen!

Het tarief voor 'Vraag & aanbod' is
€ 10,- voor de eerste twintig woorden,
ieder woord meer € 0,25.

NEDERLANDSE BIJENHOUDERSVERENIGING

Postbus 90, 6720 AB Bennekom
Grintweg 273, 6704 AP Wageningen
t 0317-42 24 22 f 0317-42 41 80
e secretariaat@bijenhouders.nl
i www.bijenhouders.nl
bank 53.90.42.897, postbank 84.68.01.
Voor betalingen vanuit het buitenland:
IBAN: NL62ABNA0539042897
BIC: ABNANL2A
Openingstijden ma t/m vrij: 10.00-14.00 uur

HET BIJENHUIS (WINKEL)

Postbus 90, 6720 AB Bennekom
Grintweg 273, 6704 AP Wageningen
t 0317 422 733, f 0317-42 41 80
e bijenhuis@bijenhuis.nl
i www.bijenhuis.nl
bank 53.90.42.900, postbank 823276
open 1 apr t/m 30 sep: di t/m vr 8.30-17.30
uur, za 8.30 - 13.00 uur
1 okt t/m 31 mrt: di t/m vr 8.30-17.00 uur

BIJEN@WUR PLANT RESEARCH INTERNATIONAL (PRI) (v.h. PPO-

Bijen, Ambrosiushoeve)
Centraal Meldpunt Bijenziekten (ma t/m vrij
van 9.00 - 17.00 uur, op afspraak)
Postbus 16, 6700 AA Wageningen.
Bezoekadres: Droevendaalsesteeg 1, 6708 PB
Wageningen, t 0317-47 84 80, e bijen@wur.nl
i www.bijen.wur.nl

SPUITSCHADE MELDEN

Inspectie Noord/Oost, Zwolle, t 038-4291300
Inspectie West, Utrecht, t 030-66 92 669
Inspectie Zuid, Eindhoven, t 040-25 638 00

AMERIKAANS VUILBROED

Gevallen of vermoedens van Amerikaans
vuilbroed (AVB) altijd melden bij:
AID Kerkrade
t 045-54 64 185

Rottemeren aan de Nessenweg te Zeven-
huizen. Van 10.00-15.00 uur. Aat van Hagen,
t 010-52 17 099, e kroon11@casema.nl of
Kitty Villerius, m 06-50 29 35 61,
e kitty.villerius@yahoo.com.

3 mei Baarlo

Bijenmarkt van 09.00-13.00 uur, op het
Marktplein. J. van Wijlick, t 077-47 7 1 4 20

3 mei Middenbeemster

Bijen-, natuur- en plantenmarkt van
07.00-12.00 uur op het Marktplein. Voor
imkermaterialen kunt u terecht bij de
kraam van het Bijenhuis Wageningen.
Mogelijkheid tot handel in volken en
gebruikte artikelen. Gerrit Prins,
t 020-48 24 104, m 06-10 85 98 26,
e gerrit.trinie.prins@hetnet.nl.

4 mei Liempde N.Br.

Bijen- en plantenmarkt van 10.00 -16.00
uur in en rond café 'het wapen van
liempde', Raadhuisplein 4.
Cees van de Laar, t 0411-63 24 78,
e cvandelaar@home.nl

17 mei Nijverdal

Opening om 10.00 uur van de verenigings-
bijenstal en informatieruimte van NBV af-
deling Nijverdal/Hellendoorn, op het com-
plex van tuiniersvereniging De Jipkesbelt.
Tevens open dag van de tuinen, tot 16.00
uur. D.Tj. Slot, t 0548-61 66 04,
e dtj.slot@versatel.nl of L. Veurink,
t 0548-62 30 85.

22-31 mei Utrecht

Het oogsten van honing in het kader van
het project 'De Zoete Inval'.
Lisette van Ingen, t 030-27 10 825,
e spetterlvi@yahoo.com.

1 juni Helmond

Natuurmarkt van 12.00-17.00 uur in
stadswandelpark 'De Warande'. Thema
'Natuur', zeer gevarieerd, niet commercieel,
gericht op het hele gezin.
i www.imkersvereniginghelmond.nl.
Nevenactiviteiten in het park o.a muziek-
uitvoering, dierenpark en midgetgolf.
Jos Liebens, t 0492-430041,
e j.liebens@fontys.nl

6 juni Wageningen

Algemene Ledenvergadering NECTAR.

21 juni Rhenen

Open Dag bij 'De Werkbij'.

2 augustus Zuidlaren

24ste Markt van Melk en Honing van
10.00-16.00 uur, op de Grote Brink. Een
milieumarkt met zestig standhouders.
Voor de kinderen: kaarsen maken, honing-
pot vullen, eigen etiket ontwerpen, band-
weven, spinnen, tekenwedstrijd. Tevens
honingkeuring van het Zuidlaarder
bijkersgilde. Ton Kolkman, t 050-40 95 792,
m 06-46 09 63 23, i www.bijpraot.nl.

17 augustus Boxtel

Open dag van 10.00-15.00 uur van NBV
afd. Boxtel, in het verenigingsgebouw
't Raathuis, tevens verkoop honing en
honingproducten. P. Bressers, t 0411-60 15 95.

20 september Wageningen

Vergadering NBV groepen en hoofdbestuur,
aanvang 10.00 uur in het Bijenhuis.

advertentie

**IMKERS MET VERSTAND
ZIJN BIJ HET BIJENHUIS
VASTE KLANT**

voor snelle levering bestel per
t 0317 422 733
f 0317 424 180
e bijenhuis@bijenhuis.nl
p.a. Grintweg 273, 6704 AP Wageningen
of winkel on-line
www.bijenhuis.nl

